

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
НАУКОВО-ДОСЛІДНА ЛАБОРАТОРІЯ ОСВІТОЛОГІЇ**

**РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Навчальний посібник

Київ – 2016

УДК 378.147:001.895
ББК 74.580

Рецензенти:

Мартиненко Світлана Миколаївна – завідувач кафедри початкової освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор.

Прошкін Володимир Вадимович – професор кафедри інформаційних технологій і математичних дисциплін Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, доцент.

Соколова Ірина Володимирівна – декан факультету іноземних мов Маріупольського державного університету, доктор педагогічних наук, професор.

Сисоєва С. О. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи: навчальний посібник / С. О. Сисоєва, Л. В. Козак // Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2016 – 156 с.

У навчальному посібнику розкрито зміст освітньої програми підвищення кваліфікації викладачів вищого навчального закладу щодо розвитку їх дослідницької компетентності (дослідницький модуль) та зміст лекційних і семінарських занять з її реалізації.

Посібник сприятиме розвитку дослідницької компетентності викладачів вищої школи, їх методологічної культури, якості наукових досліджень, а також організації навчання, заснованого на дослідженнях та якісному керівництві науково-дослідною роботою студентів.

Освітню програму та матеріали посібника апробовано в Київському університеті імені Бориса Грінченка в процесі підвищення кваліфікації викладачів університету за дослідницьким модулем.

Видання адресовано викладачам вищих навчальних закладів, магістрантам, слухачам докторських шкіл, науковцям, вчителям, усім, хто цікавиться педагогічними дослідженнями.

ISBN 978-966-2748-91-8

**УДК 378.147:001.895
ББК 74.580**

© Сисоєва С. О., Козак Л. В., 2016

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016

ЗМІСТ

Передмова	5
РОЗДІЛ І. ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ (ДОСЛІДНИЦЬКИЙ МОДУЛЬ)	8
I. Опис програми	9
II. Тематичний план дослідницького модулю	15
Змістовий модуль I. <i>Методологія науково-дослідницької діяльності</i> .	16
Тема 1. Дослідницька компетентність викладача вищого навчального закладу: зміст, структура, критерії сформованості	16
Список рекомендованої літератури до теми 1	17
Тема 2. Методологія педагогічного дослідження	20
Список рекомендованої літератури до теми 2	21
Запитання для самоперевірки	24
Змістовий модуль II. <i>Обробка та оформлення результатів педагогічного дослідження</i>	25
Тема 3. Статистична обробка результатів педагогічного дослідження	25
Список рекомендованої літератури до теми 3	28
Тема 4. Вимоги до оформлення результатів педагогічного дослідження	29
Список рекомендованої літератури до теми 4	32
Запитання для самоперевірки	34
Змістовий модуль III. <i>Діяльність викладача з формування дослідницької компетентності студентів університету</i>	35
Тема 5. Організація дослідницької роботи студентів	35
Список рекомендованої літератури до теми 5	37
Тема 6. Підготовка магістерської роботи як кваліфікаційного дослідження	39
Список рекомендованої літератури до теми 6	42
Запитання для самоперевірки	44
IV. Система поточного та підсумкового контролю	46
V. Список рекомендованої літератури до всього модулю	50

РОЗДІЛ ІІ. ПРЕЗЕНТАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРІВ З ДОСЛІДНИЦЬКОГО МОДУЛЯ	57
Лекція 1. Дослідницька компетентність викладача вищого навчального закладу: зміст, структура, критерії сформованості	58
Лекція 2. Методологія педагогічного дослідження	65
Семінар 1. Статистична обробка результатів педагогічного дослідження	89
Семінар 2. Вимоги до оформлення результатів педагогічного дослідження	103
Семінар 3. Організація дослідницької роботи студентів	115
Семінар 4. Підготовка магістерської роботи як кваліфікаційного дослідження	132
ДОДАТКИ	137
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	151

ПЕРЕДМОВА

Освіта і наука в усіх розвинутих країнах є пріоритетом державної політики, соціально-економічного й духовного розвитку суспільства. Сучасні цілі модернізації освітньої галузі в Україні спрямовані на розвиток національної системи освіти, що має відповідати викликам часу та потребам особистості, яка здатна реалізувати себе у суспільстві, що постійно змінюється. У зв'язку з цим, одним із найактуальніших завдань розвитку сфери освіти є наближення змісту освіти до науки, органічне поєднання науково-дослідницької, навчальної та викладацької діяльності насамперед у вищій школі.

Науково-дослідна робота є складовою професійно-педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу та сприяє інтеграції навчання й науки в освітньому процесі вищої школи. Успішне її здійснення забезпечує сучасний рівень змісту та методів викладання навчальних дисциплін, впровадження розробок викладачів у навчальний процес як необхідної умови підготовки конкурентоспроможних фахівців; широке залучення обдарованої молоді до науково-дослідної роботи, розробки проектів, проведення наукових експериментів.

Навчальний посібник розроблено з метою сприяння розвитку дослідницької компетентності викладачів вищого навчального закладу, їх методологічної культури, поліпшення якості наукових досліджень, керівництва науково-дослідною роботою студентів.

Посібник зорієнтовано на індивідуальні запити викладача, його зміст відповідає андрагогічним принципам навчання, забезпечує оволодіння достатнім рівнем дослідницької компетентності.

Дослідницька компетентність розглядається як інтегрована особистісно-професійна якість фахівця, яка відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією педагогічного дослідження, особистісно-значущими якостями дослідника, зокрема такими, як інноваційне мислення, здатність до творчої та інноваційної діяльності.

Посібник складається з двох частин: перша частина містить освітню програму підвищення кваліфікації викладачів вищої школи щодо розвитку їх дослідницької компетентності. Освітня програма

включає три змістові модулі. У першому модулі розглянуто особливості дослідницької компетентності викладача вищого навчального закладу та методологію проведення педагогічного дослідження. Зміст другого модулю допоможе викладачам у роботі над статистичним обробленням та оформленням результатів педагогічного дослідження. У модулі висвітлюється методика підготовки й оформлення наукової публікації, техніка написання тексту та інші питання, що пов'язані з оформленням результатів наукового дослідження. Третій модуль присвячено діяльності викладача з формування дослідницької компетентності студентів, організації їх навчально-дослідницької та науково-дослідної роботи. У модулі розглянуто сучасні принципи інтеграції дослідницької діяльності у навчальний процес, форми та методи організації науково-дослідної роботи студентів; докладно охарактеризовано окремі види кваліфікаційних робіт студентів (курсові, бакалаврські, магістерські), вимоги й основні правила їх написання та захисту. Варто зазначити, що зміст і характер завдань, що застосовуються у процесі опанування модулів сприяють розвитку творчого мислення викладачів, набуттю й систематизації суб'єктивно нових знань щодо проведення науково-педагогічних досліджень.

Друга частина навчального посібника охоплює презентаційний матеріал, що розкриває та унаочнює зміст лекційних і семінарських занять, зазначених в освітній програмі. Зміст першої лекції спрямований на збагачення знань викладачів про сутність, структуру та особливості дослідницької компетентності викладача вищого навчального закладу, критерії та рівні її сформованості. Зміст другої лекції розкриває методологію педагогічного дослідження: поняття, види, принципи педагогічного дослідження; наукові підходи до організації дослідження, напрями педагогічного дослідження, етапи виконання науково-дослідної роботи, методика педагогічного дослідження, теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження. У змісті першого семінарського заняття розглядаються основні поняття математичної статистики у педагогічних дослідженнях, вимірвальні шкали, статистичні критерії, підходи до вибору критеріїв перевірки статистичних гіпотез, визначення вірогідності одержуваних результатів тощо. Зміст другого семінарського заняття розкриває вимоги до оформлення результатів педагогічного дослідження,

а саме: вимоги до змісту колективної та одноосібної монографії; до структури та змісту дисертаційної роботи; автореферату дисертації; змісту та структури статті, доповіді. Зміст третього семінарського заняття присвячено організації дослідницької роботи студентів різних курсів. У ньому розглядаються особливості навчально-дослідницької та науково-дослідної роботи студентів I-IV курсів навчання, місце та роль педагогічної практики у навчально-дослідницькій роботі студента, підготовка студентів до олімпіади та всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Темою четвертого семінарського заняття є підготовка студентів до виконання магістерської роботи як кваліфікаційного дослідження.

У додатках посібника містяться засоби діагностики розвитку дослідницької компетентності викладача вищого навчального закладу.

Посібник сприятиме розвитку дослідницької компетентності викладачів вищої школи, їх методологічної культури, якості наукових досліджень, а також організації навчання, заснованого на дослідженнях та якісному керівництву науково-дослідною роботою студентів.

Освітню програму та матеріали посібника апробовано у Київському університеті імені Бориса Грінченка у процесі організації підвищення кваліфікації викладачів університету за дослідницьким модулем.

Навчальний посібник адресовано викладачам вищих навчальних закладів, магістрантам, слухачам докторських шкіл, науковцям, вчителям, усім, хто цікавиться педагогічними дослідженнями.

РОЗДІЛ І.

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

(ДОСЛІДНИЦЬКИЙ МОДУЛЬ)

I. ОПИС ПРОГРАМИ

Науково-дослідна робота є складовою науково-педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу і сприяє забезпеченню інтеграції навчання й науки в освітньому процесі університету.

Мета програми: сприяти розвитку дослідницької компетентності викладачів університету, їх методологічної культури, поліпшенню якості наукових досліджень, керівництва науково-дослідною роботою студентів.

Завдання програми:

- розвиток методологічної культури викладачів;
- оволодіння методикою проведення науково-педагогічного дослідження;
- удосконалення вмінь працювати з науковими джерелами, інформаційними системами, оформлювати та презентувати результати наукових досліджень;
- розвиток творчих якостей особистості викладача, здатності до інноваційної діяльності;
- розширення наукової ерудиції;
- удосконалення вмінь і навичок організації та керівництва науково-дослідною діяльністю студентів.

Характеристика програми

1. **Предметна галузь, напрям:** освіта.
2. **Фокус програми:** дослідницька компетентність викладача вищої школи.
3. **Орієнтація програми:** програма спрямована на розвиток дослідницької компетентності викладача вищої школи.
4. **Особливості програми:** програма зорієнтована на особистісний і науково-педагогічний досвід викладача, його індивідуальні запити; є гнучкою за змістом; відповідає андрагогічним принципам навчання; забезпечує оволодіння достатнім рівнем дослідницької компетентності.

Працевлаштування та продовження освіти

1. **Працевлаштування:** продовження роботи у вищому навчальному закладі на займаній посаді або її підвищення.

2. **Продовження освіти:** подальше підвищення кваліфікації в системі формальної, неформальної, інформальної освіти; участь у вітчизняних і міжнародних дослідницьких проектах.

Стиль і методика навчання

1. **Підходи до викладання та навчання** ґрунтуються на основних положеннях андрагогіки і передбачають врахування індивідуальних можливостей та професійного й особистісного досвіду викладачів.

Навчання здійснюється відповідно до таких андрагогічних принципів:

1. Пріоритет самостійного навчання.
2. Принцип спільної діяльності студента з викладачем.
3. Принцип опори на досвід студента-дорослого.
4. Індивідуалізація навчання.
5. Системність навчання.
6. Контекстність навчання.
7. Принцип актуалізації результатів навчання.
8. Принцип елективності навчання.
9. Принцип розвитку освітніх потреб.
10. Принцип свідомого навчання.

Види навчальних занять: лекції, семінари, самостійна робота, консультації.

Система оцінювання: загальне оцінювання здійснюється за результатами обговорення підготовленого науково-дослідницького проекту або наукової публікації з проблеми дослідження.

Дослідницька компетентність розглядається як інтегрована особистісно-професійна якість фахівця, яка відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією педагогічного дослідження, особистісно-значущими якостями дослідника, зокрема

такими, як інноваційне мислення, здатність до творчої та інноваційної діяльності.

Структура дослідницької компетентності викладача вищого навчального закладу включає такі компоненти:

1. *мотиваційно-ціннісний* – відображає систему цінностей, потреб і мотивів дослідницької діяльності;

2. *когнітивний* – відображає систему методологічних, професійних, міждисциплінарних наукових знань дослідницької діяльності;

3. *процесуально-діяльнісний* – передбачає володіння вміннями добирати адекватні меті та завданням методи дослідження й обробки даних, аналізувати наукові факти, обговорювати та інтерпретувати результати дослідження, впроваджувати їх у практику;

4. *інформаційно-комунікаційний* – передбачає володіння методами збирання даних відповідно до гіпотез, створення масивів емпіричних даних, опрацювання різноманітних інформаційних джерел тощо;

5. *комунікативний* – передбачає вміння працювати з респондентами; співпрацювати з колегами у дослідницькій діяльності;

6. *особистісно-творчий* – відображає рівень розвитку творчих якостей особистості;

7. *професійно-рефлексивний* – відображає вміння щодо усвідомлення й оцінювання процесу та результату власної дослідницької діяльності; здатність до саморегуляції.

Кожний компонент дослідницької компетентності представлено низкою компетенцій, змістовна характеристика яких подана у таблиці 1.

Таблиця 1.

Компоненти дослідницької компетентності	Достатній рівень
1	2
1. Мотиваційно-ціннісний	1.1. Розуміння та усвідомлення значущості науково-дослідної діяльності викладача вищого навчального закладу. 1.2. Інтерес до науково-педагогічних досліджень. 1.3. Позитивне ставлення до науково-дослідної діяльності.
2. Когнітивний	2.1. Знання методології педагогічного дослідження. 2.2. Знання структури, етапів і методів педагогічного дослідження. 2.3. Знання вимог щодо оформлення результатів педагогічного дослідження. 2.4. Знання особливостей організації науково-дослідної роботи студентів.
3. Процесуально-діяльнісний	3.1. Вміння визначати і формувати науковий апарат дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза, методи дослідження). 3.2. Вміння здійснювати відбір методів дослідження відповідно до цілей. 3.3. Уміння самостійно планувати власну науково-дослідну діяльність. 3.5. Уміння здійснювати науково-педагогічне дослідження (збирати та аналізувати наукові факти, узагальнювати їх, систематизувати, теоретично обґрунтувати). 3.6. Уміння передбачати та здійснювати попередню оцінку результатів дослідження. 3.7. Уміння оформлювати результати наукових досліджень. 3.8. Уміння організовувати наукову роботу зі студентами.
4. Інформаційно-комунікаційний	4.1. Вміння користуватися інформаційними джерелами (навчальна література, словники, довідники, каталоги, монографії, періодичні видання тощо), володіння методами роботи з науковою літературою, технологією складання бібліографічного списку. Вміння оформлювати літературу. 4.2. Здатність працювати з інформацією (збір, обробка, аналіз, оцінювання повноти інформації) з використанням сучасних інформаційно-комунікативних технологій. 4.3. Спроможність до поширення наукових знань як в академічному, так і суспільному середовищах, зокрема використовуючи інформаційно-комунікативні технології.
5. Комунікативний	5.1. Здатність доносити результати наукових досліджень до кінцевих адресатів, чітко і ясно формувати свої думки, доводити вибір власної позиції.

Продовження таблиці 1.

1	2
	<p>5.2. Вміння акумулювати та використовувати досвід творчої діяльності інших викладачів.</p> <p>5.3. Вміння працювати в групах.</p>
6. Особистісно-творчий	<p>6.1. Здатність мислити відповідно до нової наукової інформації, критично оцінювати її переваги і недоліки.</p> <p>6.2. Вміння нестандартного мислення, пошуку нових кращих педагогічних рішень.</p> <p>6.3. Активність, відповідальність за особисту участь в організації експерименту.</p>
7. Професійно-рефлексивний	<p>7.1. Здатність аналізувати власну наукову діяльність: доцільність, значущість обраної наукової проблеми; правильність постановки мети і завдань; адекватність змісту наукового дослідження поставленим завданням тощо.</p> <p>7.2. Здатність до саморегуляції: наявність знань про способи професійного самовдосконалення; уміння усвідомлювати рівень власної діяльності, своїх здібностей; уміння бачити причини недоліків у своїй роботі, в собі; бажання самовдосконалюватися.</p> <p>7.3. Уміння використовувати механізм самооцінки власних досягнень в дослідницькій діяльності.</p> <p>7.4. Вміння визначати рівень готовності до науково-дослідницької діяльності студентів і шляхи її підвищення.</p>

Таблиця 2.

Засоби діагностики (вимірювання розвитку дослідницької компетентності)

Компоненти дослідницької компетентності	Діагностичні методики	
1	2	
1) Мотиваційно-ціннісний	Анкета «Мотивація викладача до науково-дослідної діяльності».	Діагностична карта самооцінки розвитку дослідницької компетентності викладача вищої школи
2) Когнітивний	Самоперевірка за запитаннями до розділів дослідницького модулю.	
3) Інформаційно-комунікаційний	Опитувальник «Інформаційна культура викладача».	
4) Комунікативний	Діагностика комунікативних і організаційних здібностей (КОС - 2).	

Продовження таблиці 1.

1	2	
5) <i>Процесуально-діяльнісний</i>	Розробка програми наукового дослідження. Проведення педагогічного дослідження із застосуванням наукових методів. Розробка прикладного проекту. Написання статті за результатами проведеного дослідження.	Діагностична карта самоцінки розвитку дослідницької компетентності викладача вищої школи
6) <i>Особистісно-творчий</i>	Оцінка рівня творчого потенціалу особистості (Е.І. Рогов).	
7) <i>Професійно-рефлексивний</i>	Тест «Індивідуальна міра вияву рефлексивності» (за А.В. Карповим, В.В. Пономарьовою).	

Дослідницький модуль складається з 3-х змістових складових.

Кожна складова модулю містить з кожної теми, яка входить до певної складової модулю, опис циклу відповідної підготовки за змістом, організаційними формами навчання, видами контролю, а також тими компетенціями, які розвиваються у процесі вивчення кожної теми і сформованість яких визначає результат навчання. Структура опису кожної теми включає: назву теми; основні поняття теми; зміст лекції (семінару); зміст самостійної роботи з теми; питання або завдання для самоперевірки; список літератури до теми.

Зміст і характер завдань, що застосовуються в процесі опанування модулю сприяють розвитку творчого мислення викладачів, набуттю й систематизації суб'єктивно нових знань щодо проведення науково-педагогічного експерименту.

Структура кредиту

Дослідницький модуль	Характеристика модуля
Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>1 кредит</i> Загальний обсяг годин: <i>30 годин</i>	Аудиторні заняття: 10 годин, з них: Лекцій: 4 години Семінарські заняття: 8 годин Консультації: 4 години Самостійна робота: 12 годин Вид підсумкового контролю: обговорення науково-дослідницького проекту або наукової публікації з проблеми дослідження – 2 год.

ІІ. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДОСЛІДНИЦЬКОГО МОДУЛЮ

№ п/п	Назви теоретичних розділів, тем	Кількість годин						
		Разом	Аудиторні	Лекції	Семінари	Консультації	Самостійна робота	Підсумковий аналіз
Змістовий модуль І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ								
1.	Дослідницька компетентність викладача вищого навчального закладу: зміст, структура, критерії сформованості.	4	2	2			2	
2.	Методологія педагогічного дослідження.	6	2	2		2	2	
Разом за модулем 1		10	4	4		2	4	
Змістовий модуль ІІ ОБРОБКА ТА ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ								
3.	Статистична обробка результатів педагогічного дослідження.	4	2		2		2	
4.	Вимоги до оформлення результатів педагогічного дослідження.	6	2		2	2	2	
Разом за модулем 2		10	4		4	2	4	
Змістовий модуль ІІІ ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА З ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ								
5.	Організація дослідницької роботи студентів.	4	2		2		2	
6.	Підготовка магістерської роботи як кваліфікаційного дослідження.	4	2		2		2	
Разом за модулем 3		8	4		4		4	
Підсумковий аналіз								2
Разом за навчальним планом		30	12	4	8	4	12	2

Змістовий модуль І. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВО- ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ТЕМА 1

ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ЗМІСТ, СТРУКТУРА, КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTІ

Основні поняття теми: компетентність; компетенція; компетентнісний підхід; дослідницька компетентність; структура дослідницької компетентності; компоненти дослідницької компетентності; критерії сформованості дослідницької компетентності; рівні сформованості дослідницької компетентності; викладач вищого навчального закладу.

ЛЕКЦІЯ 1

Дослідницька компетентність викладача вищого навчального закладу: зміст, структура, критерії сформованості

Поняття «компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід», «дослідницька компетентність». Структура дослідницької компетентності викладача вищого навчального закладу, характеристика її компонентів. Критерії та рівні сформованості дослідницької компетентності викладача. Науково-дослідна робота як засіб розвитку дослідницької компетентності викладача вищого навчального закладу. Форми науково-дослідної роботи викладача. Форми апробації та впровадження результатів науково-дослідної роботи викладача.

САМОСТІЙНА РОБОТА 1

А. Розкрити зміст основних понять теми (словник 5-6 термінів).

Б. Зробити анотований каталог наукових праць з проблеми компетентнісного підходу в освіті, зокрема з формування та розвитку дослідницької компетентності фахівця протягом останніх 5 років.

В. Здійснити самодіагностику власної дослідницької компетентності, використовуючи запропонований діагностичний інструментарій.

Г. Перекласти основний зміст інформації з теми на мову таблиць, схем, графіків (вибір за бажанням).

Список рекомендованої літератури до теми 1:

Основна література:

1. **Бондаренко Л. І.** Розвиток дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищих навчальних закладів : метод. рек. для виклад. вищих навч. закл., аспірантів, магістрантів / Л. І. Бондаренко. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 56 с.

2. **Життєва компетентність особистості** // Науково-методичний посібник / за ред. Л. Сохань, І. Єрмакова та ін. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.

3. **Закон України «Про вищу освіту»** від 01.07.2014 № 1556-VII. [Електронний ресурс] / 2014. – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> –

4. **Компетентісно зорієнтована освіта: якісні виміри:** монографія / редкол.: Огнев'юк В. О., Хоружа Л. Л., Сисоєва С. О., Чернуха Н. М., Терентьєва Н. О. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – 368 с.

5. **Компетентісний підхід у сучасній освіті** / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.

6. **Микитюк О. М.** Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах України (історико-педагогічний аспект) / О. М. Микитюк. – Харків: «ОВС», 2003. – 240 с.

7. **Основи наукових досліджень:** навчальний посібник / Г. С. Цехмістрова. – К.: Видавничий дім «Слово», 2003. – 240 с.

8. **Сисоєва С. О.** Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне: Волинські обереги, 2013. – 360 с.

9. **Сисоєва С. О.** Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: навч.-метод. посіб. /

С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Луцьк, ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 460 с.

10. **Сисоєва С. О.** Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наук. видання / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова // НАПН України. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський держ. гуманітарний ун-т. – Київ. Видавничий Дім «ЕКМО», 2010. – 362 с.

Додаткова література:

1. **Андреев А. Л.** Компетентносная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа // Педагогика. – 2005. – №4. – С.19-27.

2. **Архипова М. В.** Дослідницька компетентність майбутніх інженерів-педагогів / М. В. Архипова // Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи», м. Хмельницький, 22–24 жовтня, 2009 р. – Хмельницький, 2009. – С. 144-148.

3. **Болотов В. А.** Компетентносная модель: от идеи к образовательной парадигме / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – №10. – С.7-13.

4. **Бондаренко Л. І.** Зміст та структура дослідницької компетентності майбутнього викладача вищого навчального закладу / Л. І. Бондаренко // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. – 2013. – № 10 (269). – Ч. 3. – С. 94-99.

5. **Бондаренко Л. І.** Модель формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищої школи / Л. І. Бондаренко // Вісн. Луган.нац. ун-ту імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. – 2013. – № 15(274). – С. 46-57.

6. **Бутенко Н.** Компетенції сучасного викладача вищої школи в контексті реалізації його місії // Вісник Львівського ун-ту. Сер. пед. – 2009. – Вип. 25. Ч. I. – С. 31-39.

7. **Гушлевська І.** Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці / І. Гушлевська // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 22-24.

8. **Зимняя И. А.** Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.

9. **Норкіна О. В.** Семантико-теоретичний аспект поняття «дослідницька компетентність» вчителя основної школи / О. В. Норкіна // Пед. вісн. – 2013. – № 4. – С. 19-21.

10. **Козак Л. В.** Компетентності майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології у сфері інноваційної професійної діяльності / Л. В. Козак // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. – К. : Університет, 2015. – С. 68-72.

11. **Козак Л. В.** Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи // Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті: Збірник наукових праць. – Рівне: НУВГП, 2011. – С. 94-101.

12. **Овчарук О. В.** Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. В. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні. – К., 2003. – С. 13-41.

13. **Огневюк В. А.** К проблеме развития научного направления интегрированного исследования сферы образования / В. А. Огневюк, С. А. Сысоева // Вестник высшей школы. – № 3 (март, 2014). – С. 22-30.

14. **Пометун О. І.** Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. І. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65-69.

15. **Савченко О. Я.** Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти / О. Я. Савченко // Рідна школа. – № 8–9. – 2011. – С. 4-8.

16. **Семакова Т. О.** Науково-дослідницька робота як шлях формування професійної компетентності викладача / Т. О. Семакова, О. П. Сіліщенко // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві, 2012, вип. 1(1) – С. 124-127.

17. **Сисоєва С. О.** Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю / С. О. Сисоєва // Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті: Збірник наукових праць. – Рівне: НУВГП, 2011. – 165 с. – С. 3-11.

18. **Сисоєва С. О.** Тезаурус наукового дослідження: визначення, структура, характерні ознаки (п. 3.1) / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова // Освітологія: витоки наукового напрямку: Монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; Авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. – К.: ВП «Едельвейс», 2012. – 336 с. – С. 213-237.

19. **Хоружа Л. Л.** Морально-етичні принципи та норми наукової діяльності викладача вищої школи / Л. Л. Хоружа // «Вища школа», 2015 – №6. – С. 9-19.

20. **Хуторской А. В.** Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 55-61.

ТЕМА 2

МЕТОДОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні поняття теми: методологія; методологічні засади педагогічного дослідження; науковий апарат педагогічного дослідження; наукова новизна; теоретичне і практичне значення результатів дослідження; впровадження результатів дослідження; методи (теоретичного, емпіричного, статистичного) дослідження; педагогічний експеримент.

ЛЕКЦІЯ 2

Методологія педагогічного дослідження

Поняття «методологія», «методологія науки», «методологія педагогіки», «методологічна культура». Ознаки методологічної культури. Методологічні характеристики науково-педагогічного дослідження. Науковий апарат педагогічного дослідження. Класифікація педагогічних досліджень. Принципи педагогічного дослідження. Технологія проведення педагогічного дослідження.

Методи педагогічного дослідження. Теоретичні методи наукового дослідження: абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, аналогія й абстрагування, ідеалізація та формалізація, порівняння та узагальнення, конкретизація, екстраполяція. Емпіричні методи наукового дослідження: педагогічне спостереження, вивчення, аналіз та узагальнення педагогічного досвіду, вивчення документації та результатів педагогічної діяльності, анкетування, бесіда, інтерв'ю, тестування, метод експертних оцінок, соціометрія як метод дослідження міжособистісних відносин у групі. Поняття експериментального методу в педагогічних дослідженнях, його види. Особливості педагогічного експерименту. Етапи педагогічного експерименту та їх планування.

САМОСТІЙНА РОБОТА 2

А. Розкрити зміст основних понять теми (словник 10-15 термінів).

Б. Ознайомитися з основними напрямками досліджень у галузі педагогіки (за тематикою науково-дослідної – дисертаційної – роботи) протягом останніх 10 років. Скласти список літератури відповідно до теми дослідження.

В. Розробити програму наукового дослідження. Сформулювати актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методологічну й теоретичну основи дослідження за обраною темою; основні етапи його організації; прогноз щодо наукової (суб'єктивної) новизни, теоретичного та практичного значення. Зробити відбір методів дослідження для виконання науково-дослідної роботи. Описати методи дослідження, які будуть використовуватися під час написання наукової роботи, та їх призначення. Розробити анкету відповідно до теми дослідження. За розробленою анкетою провести анкетування в обраній групі респондентів. Проаналізувати результати анкетування. Результати аналізу представити графічно.

Г. Розкрити алгоритм розв'язування педагогічних проблем, побудований на засадах методологічних підходів (за вибором).

Список рекомендованої літератури до теми 2:

Основна література:

1. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.

2. **Ковальчук В. В.** Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, Л. М. Меїсєєв. – К.: В.Д. «Професіонал», 2004. – 113 с.

3. **Краевский В. В.** Методология педагогики: Пособие для педагогов-исследователей / В. В. Краевский. – Чебоксары: Изд-во Чуваш, ун-та, 2001. – 244 с.

4. **Краевский В. В.** Методология педагогического исследования: Пособие для педагога-исследователя / В. В. Краевский. – Самара: Изд-во СамГПИ, 1994. – 165 с.

-
-
5. **Кыверялг А. А.** Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг. – Таллин: Валгус, 1980. – 334 с.
 6. **Лудченко А. А., Лудченко Я. А., Примак Т. А.** Основы научных исследований: Учебн. Пособие / Под ред. А. А. Лудченко. – К.: О-во «Знание», КОО, 2000. – 113 с.
 7. **Лузан П. Г.** Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник / П. Г. Лузан, І. В. Сопівник, С. В. Виговська. – 3-є вид. доповнене. – К.: НАКККіМ, 2011. – 314 с.
 8. **Максименко С. Д.** Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження / С. Д. Максименко – К.: Вища школа, 1990. – 239 с.
 9. **Методы педагогического исследования.** Лекция / Под ред. В. И. Журавлева. Учебн. пос. – М.: Просвещение, 1972. – 158 с.
 10. **Науково-дослідна роботи в закладах освіти:** метод. посібник / Укл. Ю. О. Туранов, В. І. Уруський. – Тернопіль: Астон, 2001. – 138 с.
 11. **Новиков А. М.** Методология научного исследования / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М.: Либроком, 2009. – 280 с.
 12. **Основи методології та організації наукових досліджень:** Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
 13. **Педагогічний експеримент:** навч.-метод. посіб. / [укладач О. Е. Жосан]. – Кіровоград : Видавництво КОШПО імені Василя Сухомлинського, 2008. – 72 с.
 14. **Сидоренко В. К.** Основи наукових досліджень / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко – К.: РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 259 с.
 15. **Сисоєва С. О.** Методология науково-педагогічних досліджень: підручник / С.О. Сисоєва, Т.Є. Кристопчук. – Рівне: Волинські береги, 2013. – 360 с.
 16. **Сисоєва С. О.** Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: Навч.-метод. посіб. / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Луцьк, ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 460 с.
 17. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідницької діяльності. підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. – К.: Знання, 2008. – 310 с.

Додаткова література:

1. **Енциклопедія освіти** / Акад. пед. наук України; головний редактор В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

2. **Загвязинский В. И.** Методология и методика дидактического исследования / В. И. Загвязинский – М.: Педагогика, 1982. – 159 с.

3. **Логіка і методика педагогічних досліджень** // Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академвидав, 2003. – С. 28-43

4. **Мартиненко С. М.** Організація науково-дослідницької роботи студентів з педагогічних дисциплін: Навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2003. – 49 с.

5. **Методичні рекомендації до написання наукової праці** / Укл. В.В. Васильєв. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2000. – 26 с.

6. **Основы научных исследований:** Учеб. для техн. вузов / В. И. Крутов, И. М. Грушко, В. В. Попов и др.; Под ред. В. И. Крутова, В. В. Попова. – М.: Высш. шк., 1989. – 400 с.

7. **Педагогічне дослідження в галузі дошкільної педагогіки** // Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2004. – С. 54-70.

8. **Полонский В. М.** Оценка качества научно-педагогического исследования / В. М. Полонский – М.: Педагогика, 1989. – 42 с.

9. **Про критерії оцінювання педагогічних досліджень** // Шлях освіти / С. У. Гончаренко, 2004. – № 1. – С. 2-6.

10. **Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти:** [наук. вид. / авт. колектив: С. П. Балашова, Н. П. Баловська, С. О. Сисоєва та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сисоєвої; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К.: КІМ, 2008. – 423 с.

Із змісту: Наукові дослідження як результат творчого пошуку і професійної самореалізації педагога. – С. 7-12.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Як Ви розумієте поняття «дослідницька компетентність викладача»?
 2. Яка структура дослідницької компетентності викладача вищої школи?
 3. У чому особливість дослідницької компетентності викладача вищої школи?
 4. За якими критеріями визначається сформованість дослідницької компетентності викладача?
 5. Які є форми науково-дослідної роботи викладача?
 6. Що таке методологія?
 7. Що Ви розумієте під методологією педагогіки?
 8. Які ознаки методологічної культури?
 9. Як можна охарактеризувати педагогічне дослідження?
 10. Які існують види педагогічних досліджень?
 11. Які основні методологічні принципи педагогічного дослідження існують?
 12. Які підходи до вивчення педагогічних явищ Вам відомі?
 13. Як Ви розумієте сутність поняття «методологічні засади педагогічного дослідження»?
 14. Як можна охарактеризувати теоретичні засади педагогічного дослідження?
 15. Що Ви розумієте під поняттям «наукова новизна»?
 16. У чому виявляється теоретичне значення результатів дослідження?
 17. Як визначити практичне значення результатів дослідження?
 18. Яким чином відбувається впровадження результатів дослідження?
 19. Які основні етапи організації педагогічного дослідження?
 20. Яка методика педагогічного дослідження?
 21. Які вимоги до відбору методів дослідження?
 22. Якими методами педагогічного дослідження ви володієте?
- Дайте загальну характеристику методам теоретичного дослідження.
23. Як можна охарактеризувати методи емпіричного дослідження?
 24. Які основні види експерименту Ви знаєте? Які чинники впливають на ефективність проведення експерименту?

25. За якими етапами проводиться експеримент? Охарактеризуйте кожний етап.

Змістовий модуль II. **ОБРОБКА ТА ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ** **ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

ТЕМА 3 **СТАТИСТИЧНА ОБРОБКА РЕЗУЛЬТАТІВ** **ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Основні поняття теми: вимірювання в педагогіці; вимірювальні шкали; репрезентативність вибірки; похибка; статистична перевірка гіпотези; кореляційний аналіз; вірогідність результатів дослідження; статистична обробка результатів дослідження.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3.1. **Статистична обробка результатів педагогічного дослідження**

План

1. Вимірювання в педагогічних дослідженнях.
2. Основні поняття математичної статистики.
3. Статистична перевірка педагогічної гіпотези.
4. Зведення дослідницьких даних.
5. Статистичні критерії.
6. Кореляційний аналіз.
7. Визначення вірогідності одержуваних результатів.

Список рекомендованої літератури до семінарського заняття 3.1:

Основна література:

1. **Барковський В. В.** Теорія ймовірностей та математична статистика: навч. посіб. / В. В. Барковський, Н. В. Барковська, О. К. Лопатін. – К.: ЦУЛ, 2002. – 448 с.

-
-
2. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К., 1995. – 45 с.
 3. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
 4. **Кловак Г. Т.** Основи педагогічних досліджень : навч. посіб. / Г. Т. Кловак – Чернігів: Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2003. – 260 с.
 5. **Кыверялг А. А.** Методы исследований в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг – Таллин: Валгус, 1980. – 334 с.
 6. **Ковальчук В. В.** Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: В.Д. «Професіонал», 2004. – 113 с.
 7. **Лудченко А. А., Лудченко Я. А., Примак Т.А.** Основи научных исследований: Учебн. Пособие / Под ред. А. А. Лудченко. – К.: О-во «Знание», КОО, 2000. – 113 с.
 8. **Лузан П. Г.** Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник / П. Г. Лузан, І. В. Сопівник, С. В. Виговська. – 3-є вид. доповнене. – К.: НАКККіМ, 2011. – 314 с.
 9. **Руденко В. М.** Математична статистика. Навч. посіб. / В. М. Руденко – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 304 с.
 10. **Сидоренко В. К.** Основи наукових досліджень / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко – К.: РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 259 с.
 11. **Сисоєва С. О.** Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне: Волинські обереги, 2013. – 360 с.
 12. **Сисоєва С. О.** Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: Навч.-метод. посіб. / С. О. Сисоєва, Т.Є. Кристопчук – Луцьк, ВАТ «Волинська обласна друкарня»2009. – 460 с.

Додаткова література:

1. **Архипова С. П.** Застосування математично-статистичних методів у соціально-педагогічному дослідженні [Електронний ресурс] / С. П. Архипова. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N144/N144p003-008.pdf. – Назва з екрану.

2. **Боцюра О. А.** Використання критерію Манна-Уїтні для аналізу результатів тестування / О. А. Боцюра // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. Вип. 1. – 2008. – С.49-57.

3. **Дипломна робота у вищих педагогічних закладах освіти** (Положення про організацію і виконання) зі спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання» напряму підготовки «Педагогічна освіта» / В. К.Сидоренко, Є. В. Кулик. – К., 2001. – 44 с.

4. **Загвязинский В. И.** Методология и методика дидактического исследования / В. И. Загвязинский – М.: Педагогика, 1982. – 159 с.

5. **Методика застосування комп'ютерної техніки при викладанні предметів шкільного курсу:** Навчальна програма для студентів пед. спеціальностей ВНЗ III-IV рівнів акредитації / С. Й. Феник, І. І. Бабин. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – 10 с.

6. **Основы научных исследований:** Учеб. для техн. вузов / В. И. Крутов, И. М. Грушко, В. В. Попов и др.; Под ред. В. И. Крутова, В. В. Попова. – М.: Высш. шк., 1989. – 400 с.

7. **Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти:** [наук. вид. / авт. колектив: С. П. Балашова, Н. П. Баловська, С. О. Сисоєва та ін.]; за заг. ред. С. О. Сисоєвої; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К.: КІМ, 2008. – 423 с.

Із змісту: Наукові дослідження як результат творчого пошуку і професійної самореалізації педагога. – С. 7-12.

САМОСТІЙНА РОБОТА 3

А. Розкрити зміст основних понять теми (словник 10-15 термінів).

Б. Перекласти основний зміст інформації з теми на мову таблиць, схем, графіків (вибір за бажанням).

В. Ознайомитися з основними поняттями та методами математичної статистики. Скласти таблиці основних понять математичної статистики та основних методів математичної статистики.

Г. Використовуючи результати анкетування експериментальних і контрольних груп здійснити статистичну обробку результатів за допомогою t-критерію нормального розподілу.

Список рекомендованої літератури до теми 3:

Основна література:

1. **Барковський В. В.** Теорія ймовірностей та математична статистика: навч. посіб. / В. В. Барковський, Н. В. Барковська, О. К. Лопатін. – К.: ЦУЛ, 2002. – 448 с.
2. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – К., 1995. – 45 с.
3. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
4. **Кловак Г. Т.** Основи педагогічних досліджень : навч. посіб. / Г.Т. Кловак – Чернігів: Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2003. – 260 с.
5. **Кыверялг А. А.** Методы исследований в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг. – Таллин: Валгус, 1980. – 334 с.
6. **Ковальчук В. В.** Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: В.Д. «Професіонал», 2004. – 113 с.
7. **Лудченко А. А., Лудченко Я. А., Примак Т. А.** Основи научных исследований: Учебн. Пособие / Под ред. А. А. Лудченко. – К.: О-во «Знание», КОО, 2000. – 113 с.
8. **Лузан П. Г.** Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник / П. Г. Лузан, І. В. Сопівник, С. В. Виговська. – 3-є вид. доповнене. – К.: НАКККіМ, 2011. – 314 с.
9. **Руденко В. М.** Математична статистика. Навч. посіб. / В. М. Руденко – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 304 с.
10. **Сидоренко В. К.** Основи наукових досліджень / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко – К.: РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 259 с.
11. **Сисоєва С. О.** Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне: Волинські береги, 2013. – 360 с.
12. **Сисоєва С. О.** Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: Навч.-метод. посіб. / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук – Луцьк, ВАТ «Волинська обласна друкарня» 2009. – 460 с.

Додаткова література:

1. **Архипова С. П.** Застосування математично-статистичних методів у соціально-педагогічному дослідженні [Електронний ресурс] / С. П. Архипова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N144/N144p003-008.pdf. – Назва з екрану.
 2. **Боцюра О. А.** Використання критерію Манна-Уїтні для аналізу результатів тестування / О.А.Боцюра // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. Вип. 1. – 2008. – С. 49-57.
 3. **Дипломна робота у вищих педагогічних закладах освіти** (Положення про організацію і виконання) зі спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання» напряму підготовки «Педагогічна освіта» / В. К. Сидоренко, Є. В. Кулик. – К., 2001. – 44 с.
 4. **Загвязинский В. И.** Методология и методика дидактического исследования / В. И. Загвязинский – М.: Педагогика, 1982. – 159 с.
 5. **Методика застосування комп'ютерної техніки при викладанні предметів шкільного курсу:** Навчальна програма для студентів пед. спеціальностей ВНЗ III-IV рівнів акредитації / С. Й. Феник, І. І. Бабин. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – 10 с.
 6. **Основы научных исследований:** Учеб. для техн. вузов / В. И. Крутов, И. М. Грушко, В. В. Попов и др.; Под ред. В. И. Крутова, В. В. Попова. – М.: Высш. шк., 1989. – 400 с.
 7. **Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти:** [наук. вид. / авт. колектив: С. П. Балашова, Н. П. Баловська, С. О. Сисоєва та ін.]; за заг. ред. С. О. Сисоєвої; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К. : КІМ, 2008. – 423 с.
- Із змісту: Наукові дослідження як результат творчого пошуку і професійної самореалізації педагога. – С. 7-12.

ТЕМА 4

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні поняття теми: вимоги до змісту монографії; вимоги до оформлення дисертаційної роботи; стаття; доповідь; апробація результатів дослідження; впровадження результатів дослідження.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАННЯТТЯ 4.1.

Вимоги до оформлення результатів педагогічного дослідження

План

1. Вимоги до змісту монографії.
2. Вимоги до структури та змісту дисертаційної роботи.
3. Основні вимоги до вступу, основної частини та висновків дисертації.
4. Вимоги до оформлення списку використаних джерел.
5. Оформлення додатків дисертаційної роботи.
6. Вимоги до автореферату дисертації.
7. Основні вимоги до змісту та структури статті.
8. Основні вимоги до змісту та структури доповіді.
9. Апробація та впровадження результатів педагогічного дослідження.

Список рекомендованої літератури до семінарського заняття 4.1:

Основна література:

1. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження: Метод. поради молодим науковцям. – К., 1995. – 45 с.
2. **Ковальчук В. В.** Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: В.Д. «Професіонал», 2004. – 113 с.
3. **Лудченко А. А., Лудченко Я. А., Примак Т. А.** Основы научных исследований: Учебн. Пособие / Под ред. А. А. Лудченко. – К.: О-во «Знание», КОО, 2000. – 113 с.
4. **Методичні рекомендації до написання наукової праці** / Укл. В. В. Васильєв. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2000. – 26 с.
5. **Основи методології та організації наукових досліджень:** Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
6. **Сидоренко В. К., Дмитренко П. В.** Основи наукових досліджень: Навч. посібник для вищих пед. закладів освіти. – К.РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 259 с.

7. **Сисоєва С. О.** Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне: Волинські обереги, 2013. – 360 с.

8. **Система стандартів по інформації, бібліотечному і видавельському делу.** Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления: ГОСТ 7.1 – 84. – Введ. 01.01.86. – М.: Изд-во стандартов, 2001. – 49 с.

9. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник. / В. М. Шейко, Н. М. Кущнарєнко – К.: Знання-прес, 2002. – 295 с.

10. **Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня.** Методичні поради. 3-тє видання, виправлене і доповнене / Автор-упорядник Л. А. Пономарєнко, доктор технічних наук, професор. – К.: Редакція «Бюлетєня Вищої атєстаційної комісії України», Видавництво «Толока», 2005. – 80 с.

Додаткова література:

1. **Загвязинский В. И.** Методология и методика дидактического исследования / В. И. Загвязинский – М.: Педагогика, 1982. – 159 с.

2. **Основы научных исследований:** Учеб. для техн. вузов / В. И. Крутов, И. М. Грушко, В. В. Попов и др.; Под ред. В. И. Крутова, В. В. Попова. – М.: Высш. шк., 1989. – 400 с.

3. **Крысько В. Г.** Психология и педагогика в схемах и таблицах / В. Г. Крысько – К.: Хорвест, 1999. – 384 с.

4. **Полонский В. М.** Оценка качества научно-педагогического исследования / В.М. Полонский – М.: Педагогика, 1989. – 42 с.

5. **Про критерії оцінювання педагогічних досліджень // Шлях освіти / С. У. Гончаренко, 2004. – № 1. – С. 2-6.**

6. **Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти:** [наук. вид. / авт. колектив: С. П. Балашова, Н. П. Баловська, С. О. Сисоєва та ін.]; за заг. ред. С. О. Сисоєвої; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К.: КІМ, 2008. – 423 с.

Із змісту: Наукові дослідження як результат творчого пошуку і професійної самореалізації педагога. – С. 7-12.

САМОСТІЙНА РОБОТА 4

А. Перекласти основний зміст інформації з теми на мову таблиць, схем, графіків (вибір за бажанням).

Б. Розкрити вимоги до оформлення результатів педагогічного дослідження.

В. Написати відгук на автореферат дисертації (за вибором).

Г. Написати доповідь за обраною темою (5-6 сторінок).

Список рекомендованої літератури до теми 4:

Основна література:

1. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження: Метод. поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К., 1995. – 45 с.

2. **Ковальчук В. В.** Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: В.Д. «Професіонал», 2004. – 113 с.

3. **Кыверялг А. А.** Методы исследований в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг – Таллин: Валгус, 1980. – 334 с.

4. **Лудченко А. А., Лудченко Я. А., Примак Т. А.** Основи научных исследований: Учебн. Пособие / Под ред. А. А. Лудченко. – К.: О-во «Знание», КОО, 2000. – 113 с.

5. **Методичні рекомендації до написання наукової праці** / Укл. В. В. Васильєв. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2000. – 26 с.

6. **Основи методології та організації наукових досліджень:** Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

7. **Сидоренко В. К.** Основи наукових досліджень: Навч. посібник для вищих пед. закладів освіти / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – К.РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 259 с.

8. **Сисоєва С. О.** Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне: Волинські обереги, 2013. – 360 с.

9. **Система стандартів по інформації, бібліотечному і видавничому делу.** Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления: ГОСТ 7.1 – 84. – Введ. 01.01.86. – М.: Изд-во стандартов, 2001. – 49 с.

10. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушніренко. – К.: Знання-прес, 2002. – 295 с.

11. **Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня.** Методичні поради. 3-тє видання, виправлене і доповнене / Автор-упорядник Л. А. Пономаренко, доктор технічних наук, професор. – К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Видавництво «Толока», 2005. – 80 с.

Додаткова література:

1. **Гончаренко С. У.** Про критерії оцінювання педагогічних досліджень // Шлях освіти / С. У. Гончаренко, 2004. – № 1. – С. 2-6.

2. **Загвязинский В. И.** Методология и методика дидактического исследования / В. И. Загвязинский – М.: Педагогика, 1982. – 159 с.

3. **Крысько В. Г.** Психология и педагогика в схемах и таблицах / В. Г. Крысько. – К.: Хорвест, 1999. – 384 с.

4. **Мартиненко С. М.** Організація науково-дослідницької роботи студентів з педагогічних дисциплін: Навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2003. – 49 с.

5. **Методика застосування комп'ютерної техніки при викладанні предметів шкільного курсу:** Навчальна програма для студентів пед. спеціальностей ВНЗ III-IV рівнів акредитації / С. Й. Феник, І. І. Бабин. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – 10 с.

6. **Педагогічне дослідження в галузі дошкільної педагогіки** // Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2004. – С. 54-70.

7. **Полонский В. М.** Оценка качества научно-педагогического исследования / В.М. Полонский – М.: Педагогика, 1989. – 42 с.

8. **Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти:** [наук. вид. / авт. колектив: С. П. Балашова, Н. П. Баловська, С. О. Сисоева та ін.]; за заг. ред. С. О. Сисоевої; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К.: КІМ, 2008. – 423 с.

Із змісту: Наукові дослідження як результат творчого пошуку і професійної самореалізації педагога. – С. 7-12.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Які основні поняття математичної статистики Вам відомі?
2. Як співвідносяться генеральна і вибіркова сукупності?
3. У яких випадках і як саме застосовуються середні (аналітичні) та структурні величини в педагогічних дослідженнях?
4. У чому полягає суть вимірювання в педагогічних дослідженнях?
5. Що таке вимірювальні шкали? Їх види.
6. Що таке репрезентативність вибірки. В чому вона полягає?
7. Якими способами здійснюється організації вибірки?
8. У яких випадках і з якою метою використовують статистичні методи ранжування та групування?
9. Які методи математичної статистики найбільш широко застосовуються у педагогічних дослідженнях для обробки експериментальних даних? Визначте мету застосування кожного з методів.
10. Що означає: статистично перевірити гіпотезу дослідження?
11. Від чого залежить вибір конкретного методу перевірки гіпотези?
12. Що таке кореляція? Вкажіть формулу коефіцієнту лінійної кореляції Пірсона та формулу коефіцієнту рангової кореляції Спірмена.
13. Що Ви розумієте під вірогідністю результатів дослідження?
14. Як застосовувати критерій Стьюдента під час обробки результатів дослідження?
15. Які вимоги ставляться до змісту наукової монографії?
16. Які вимоги до структури та змісту дисертаційної роботи?
17. Які основні вимоги до вступної частини дисертаційної роботи?
18. Які вимоги до основної частини та висновків дисертації?
19. Що Ви розумієте під загальними вимогами до оформлення дисертації?
20. Як оформлюються додатки дисертаційної роботи?
21. Які вимоги висуваються до оформлення списку використаних джерел?
22. Які вимоги до автореферату дисертації?
23. Які основні вимоги до змісту та структури статті?

-
-
24. Які вимоги до змісту та структури доповіді?
 25. У чому полягає апробація та впровадження результатів дослідження?

Змістовий модуль III. ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА З ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ

ТЕМА 5. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Основні поняття теми: дослідницька робота; види навчально-дослідної роботи; форми науково-дослідної роботи студентів; реферування; анотація; тези; науковий гурток; олімпіада; проектна діяльність; курсова робота.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 5.1. Організація дослідницької роботи студентів

План

1. Принципи інтеграції досліджень у навчальний процес.
2. Дослідницька робота студентів I курсу навчання (лабораторні та практичні заняття з елементами дослідження; реферування, анотування, тези та конспектування у навчальному процесі вищої школи; науковий гурток, його значення в процесі підготовки студента у вищій школі).
3. Особливості дослідницької роботи студентів II курсу навчання (проектна діяльність студента у процесі навчання; студентські олімпіади та конференції).
4. Особливості дослідницької роботи студентів III-IV курсу навчання (курсowa і дипломна (бакалаврська) робота; наукова стаття та її місце у підготовці майбутнього фахівця; конкурс студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук).
5. Педагогічна практика у дослідницькій роботі студента.

Список рекомендованої літератури до семінарського заняття 5.1:

Основна література:

1. **Кловак Г. Т.** Методика підготовки і захист дипломних робіт : Навч.-метод. посіб. – К.: Наук. світ, 2002. – 84 с.
2. **Ковальчук В. В.** Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: В.Д. «Професіонал», 2004. – 113 с.
3. **Кочетов А. И.** Культура педагогического исследования. – 2-е изд., испр. и доп. / А. И. Кочетов. – Мн. : ред. Журн. «Адукацыя і выхаванне», 1996. – 312 с.
4. **Курсова робота з педагогіки:** навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч.закл.] / В. І. Бобрицька, Л. В. Канішевська, Н. О. Терентьева. – К.: «університет», 2010. – 147 с.
5. **Мартиненко С. М.** Організація науково-дослідницької роботи студентів з педагогічних дисциплін: Навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2003. – 49 с.
6. **Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі:** навч. посіб. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко та ін.; За ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К. : Вища школа, 2003. – 323 с.
7. **Науково-дослідна робота в закладах освіти:** Методичний посібник / укл. Ю. О. Туранов, В. І. Уруський. – Тернопіль: АСТОН, 2001. – 140 с.
8. **Основи методології та організації наукових досліджень:** Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
9. **Спіцин Є. С.** Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти / Є. С. Спіцин. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 120 с.
10. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К.: Знання-прес, 2002. – 295 с.

Додаткова література:

1. **Веселков Ф. С.** Методическое пособие по написанию и защите дипломных работ / Ф. С. Веселков, К. Х. Нинчиев. – СПб, 1996. – 55 с.
2. **Дипломна робота як самостійне наукове дослідження студента:** Методичні рекомендації для написання дипломної роботи / Укл. С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко, В. Г. Редько. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2003. – 32 с.
3. **Фіцула М. М.** Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / М. М. Фіцула – К. : «Академвидав», 2006. – 326 с.
4. **Кузьмінський А. І.** Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005.– 486 с.
5. **Слепкань З. І.** Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. / З. І. Слепкань – К.: Вища шк., 2005. – 239 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА 5

- А. Розкрити зміст основних понять теми (словник 5-10 термінів).
- Б. Розробити технологію формування навичок навчально-дослідницької роботи студентів бакалаврату вашого фаху.
- В. Охарактеризувати основні форми науково-дослідної роботи студентів за межами навчального процесу.
- Г. Підготувати методичні рекомендації для студентів з написання статей, тез доповіді на студентську наукову конференцію.
- Д. Визначити критерії та показники за якими, на Вашу думку, можна оцінювати рівень сформованості у студентів навичок науково-дослідницької роботи.

Список рекомендованої літератури до теми 5:

Основна література:

1. **Кловак Г. Т.** Методика підготовки і захист дипломних робіт : Навч.-метод. посіб. – К.: Наук. світ, 2002. – 84 с.
2. **Ковальчук В. В.** Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: В.Д. «Професіонал», 2004. – 113 с.

3. **Кочетов А. И.** Культура педагогического исследования. – 2-е изд., испр. И доп. / А. И. Кочетов. – Мн. : ред. Журн. «Адукацыя і выхаванне», 1996. – 312 с.

4. **Курсова робота з педагогіки:** навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч.закл.] / В. І. Бобрицька, Л. В. Канішевська, Н. О. Терентьева. – К.: «університет», 2010. – 147 с.

5. **Мартиненко С. М.** Організація науково-дослідницької роботи студентів з педагогічних дисциплін: Навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2003. – 49 с.

6. **Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі:** навч. посіб. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В.К. Федорченко та ін.; За ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К. : Вища школа, 2003. – 323 с.

7. **Науково-дослідна робота в закладах освіти:** Методичний посібник / укл. Ю. О. Туранов, В. І. Уруський. – Тернопіль: АСТОН, 2001. – 140 с.

8. **Основи методології та організації наукових досліджень:** Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

9. **Спіцин Є. С.** Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти / Є. С. Спіцин. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 120 с.

10. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К.: Знання-прес, 2002. – 295 с.

Додаткова література:

1. **Веселков Ф. С.** Методическое пособие по написанию и защите дипломных работ / Ф. С. Веселков, К. Х. Нинчиев. – СПб, 1996. – 55 с.

2. **Дипломна робота як самостійне наукове дослідження студента:** Методичні рекомендації для написання дипломної роботи / Укл. С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко, В. Г. Редько. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2003. – 32 с.

3. **Кузьмінський А. І.** Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005.– 486 с.

4. **Слепкань З. І.** Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : Навч. посіб. / З. І. Слепкань – К.: Вища шк., 2005. – 239 с.

5. **Фіцула М. М.** Педагогіка вищої школи : Навч. посіб. / М. М. Фіцула – К. : «Академвидав», 2006. – 326 с.

ТЕМА 6

ПІДГОТОВКА МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ ЯК КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.

Основні поняття теми: магістерська робота; науково-дослідна практика магістрантів; готовність до науково-дослідної роботи.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 6.1.

Підготовка магістерської роботи як кваліфікаційного дослідження

План

1. Магістерська робота – форма науково-дослідницької діяльності студентів.
2. Загальні вимоги до магістерської роботи.
3. Структура магістерської роботи.
4. Правила оформлення магістерської роботи.
5. Підготовка, порядок та процедура захисту магістерської роботи.
6. Критерії оцінювання магістерської роботи.
7. Науково-дослідна практика магістрантів.
8. Готовність магістрантів до науково-дослідної роботи.

Список рекомендованої літератури до семінарського заняття 6.1:

Основна література:

1. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
2. **Кловак Г. Т.** Методика підготовки і захист дипломних робіт : Навч.-метод. посіб. / Г. Т. Кловак. – К.: Наук. світ, 2002. – 84 с.
3. **Ковальчук В. В.** Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: В.Д. «Професіонал», 2004. – 113 с.
4. **Кочетов А. И.** Культура педагогического исследования. – 2-е изд., испр. И доп. / А.И. Кочетов. – Мн. : ред. Журн. «Адукацыя і выхаванне», 1996. – 312 с.
5. **Курсова робота з педагогіки:** навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч.закл.] / В. І. Бобрицька, Л. В. Канішевська, Н. О. Терентьева. – К.: «Університет», 2010. – 147 с.
6. **Мартиненко С. М.** Організація науково-дослідницької роботи студентів з педагогічних дисциплін: Навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2003. – 49 с.
7. **Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі:** навч. посіб. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко та ін.; За ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К. : Вища школа, 2003. – 323 с.
8. **Науково-дослідна робота в закладах освіти:** Методичний посібник / укл. Ю. О. Туранов, В. І. Уруський. – Тернопіль: АСТОН, 2001. – 140 с.
9. **Основи методології та організації наукових досліджень:** Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
10. **Положення про порядок підготовки магістрів** у Тернопільському державному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль: ТДПУ, 2000. – 26 с.
11. **Руснак І. С.** Магістерська робота з педагогіки: навчально-методичний посібник / І. С. Руснак, С. З. Романюк – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2009. – 208 с.

12. **Спіцин Є. С.** Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти / Є. С. Спіцин. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 120 с.

13. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К.: Знання-прес, 2002. – 295 с.

Додаткова література:

1. **Веселков Ф. С.** Методическое пособие по написанию и защите дипломных работ / Ф. С. Веселков, К. Х. Нинчиев. – СПб, 1996. – 55 с.

2. **Дипломна робота** у вищих педагогічних закладах освіти (Положення про організацію і виконання) зі спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання» напряму підготовки «Педагогічна освіта» / В. К. Сидорєнко, Є. В. Кулик. – К., 2001. – 44 с.

3. **Дипломна робота** як самостійне наукове дослідження студента: Методичні рекомендації для написання дипломної роботи / Укл. С. М. Мартинєнко, А. М. Москаленко, В. Г. Рєдько. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2003. – 32 с.

4. **Козак Л. В.** Формування дослідницької компетенції майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології / Л. В. Козак // Неперервна професійна освіта : теорія і практика // Науково-методичний журнал. – 2014. – Випуск 1-2. – С. 55-60.

5. **Кузьмінський А. І.** Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.

6. **Слепкань З. І.** Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : Навч. посіб. / З. І. Слепкань – К.: Вища шк., 2005. – 239 с.

7. **Фіцула М. М.** Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / М. М. Фіцула – К. : «Академвидав», 2006. – 326 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА 6

А. Розкрити зміст основних понять теми (словник – 5-10 термінів).

Б. Розробити тематику магістерських робіт для студентів з Вашого фаху.

В. Виділити основні ознаки магістерської роботи та вимоги до її виконання.

Г. Підготувати методичні рекомендації для студентів з написання магістерської роботи.

Д. Розкрити роль науково-дослідної практики у фаховій підготовці магістрантів.

Список рекомендованої літератури до теми 6:

Основна література:

1. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.

2. **Кловак Г. Т.** Методика підготовки і захист дипломних робіт : Навч.-метод. посіб. – К.: Наук. світ, 2002. – 84 с.

3. **Ковальчук В. В.** Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: В.Д. «Професіонал», 2004. – 113 с.

4. **Кочетов А. И.** Культура педагогического исследования. – 2-е изд., испр. И доп. / А. И. Кочетов. – Мн.: ред. Журн. «Адукацыя і выхаванне», 1996. – 312 с.

5. **Курсова робота з педагогіки:** навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч.закл.] / В. І. Бобрицька, Л. В. Канішевська, Н. О. Терентьева. – К.: «університет», 2010. – 147 с.

6. **Мартиненко С. М.** Організація науково-дослідницької роботи студентів з педагогічних дисциплін: Навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2003. – 49 с.

7. **Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі:** навч. посіб. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В.К. Федорченко та ін.; За ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К. : Вища школа, 2003. – 323 с.

8. **Науково-дослідна робота в закладах освіти:** Методичний посібник / укл. Ю. О. Туранов, В. І. Уруський. – Тернопіль: АСТОН, 2001. – 140 с.

9. **Основи методології та організації наукових досліджень:** Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

10. **Положення про порядок підготовки магістрів** у Тернопільському державному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль: ТДПУ, 2000. – 26 с.

11. **Руснак І. С.** Магістерська робота з педагогіки: навчально-методичний посібник / І. С. Руснак, С. З. Романюк. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2009. – 208 с.

12. **Спіцин Є. С.** Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти / Є. С. Спіцин. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. – 120 с.

13. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К.: Знання-прес, 2002. – 295 с.

Додаткова література:

1. **Веселков Ф. С.** Методическое пособие по написанию и защите дипломных работ / Ф. С. Веселков, К. Х. Нинчиев. – СПб, 1996. – 55 с.

2. **Дипломна робота у вищих педагогічних закладах освіти** (Положення про організацію і виконання) зі спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання» напряму підготовки «Педагогічна освіта» / В. К. Сидоренко, Є. В. Кулик. – К., 2001. – 44 с.

3. **Дипломна робота як самостійне наукове дослідження студента:** Методичні рекомендації для написання дипломної роботи / Укл. С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко, В. Г. Редько. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2003. – 32 с.

4. **Козак Л. В.** Формування дослідницької компетенції майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології / Л. В. Козак // Неперервна професійна освіта : теорія і практика // Науково-методичний журнал. – 2014. – Випуск 1-2. – С. 55-60.

5. **Кузьмінський А. І.** Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.

6. **Слепкань З. І.** Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : Навч. посіб. / З. І. Слепкань – К.: Вища шк., 2005. – 239 с.

7. **Фіцула М. М.** Педагогіка вищої школи : Навч. посіб. / М. М. Фіцула – К. : «Академвидав», 2006. – 326 с.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Яку роль відіграє дослідницька робота студентів у становленні їх як фахівців?

2. Які сучасні принципи забезпечують єдність навчальної та науково-дослідної діяльності у підготовці фахівців в умовах університетської освіти?

3. Які Ви знаєте мотиви, що забезпечують розвиток у студентів дослідницьких компетенцій?

4. З якими методами та формами, що забезпечують ефективне поєднання навчання і дослідження Ви обізнані?

5. Яке значення мають для професійного зростання студентів лабораторні та практичні заняття з елементами дослідження?

6. Які ознаки навчально-дослідної роботи студентів?

7. Чим відрізняються навчально-дослідна та науково-дослідна роботи студентів?

8. Яке місце, роль та основні характеристики реферування, анотування, тез та конспектування у навчальному процесі вищої школи?

9. Які головні напрями організації науково-дослідної роботи студентів?

10. Які основні форми науково-дослідної роботи студентів за межами навчального процесу?

11. Які функції наукового гуртка у процесі підготовки студентів у вищій школі?

12. Розкрийте особливості підготовки студентів до проектної діяльності. Яку тематику дослідницьких проектів Ви могли б запропонувати?

13. Які вимоги до організації та проведення студентських олімпіад?

14. Як організувати та провести студентську наукову конференцію?

-
-
15. Які етапи роботи над курсовою (бакалаврською) роботою?
 16. Які вимоги ставляться до роботи над текстом курсової (бакалаврської) роботи?
 17. Як правильно оформити курсову (бакалаврську) роботу?
 18. Як проходить підготовка, порядок та процедура захисту курсових і бакалаврських робіт?
 19. Які основні ознаки магістерської роботи?
 20. Якою є підготовка та процедура захисту магістерської роботи?
 21. Які вимоги ставляться до виконання магістерських робіт?
 22. Яка роль науково-дослідної практики у фаховій підготовці студента?
 23. Які вимоги висуваються до науково-дослідної практики?
 24. Які основні види робіт студентів під час науково-дослідної практики?
 25. За якими критеріями можна визначити рівень готовності студентів до науково-дослідної роботи?

IV. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Таблиця 4.1.

**Розрахунок балів за видами поточного та підсумкового
контролю з дослідницького модулю**

№	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за один вид роботи	Всього
1.	Відвідування лекцій	5	10
2.	Виконання завдань самостійної роботи	5	30
3.	Робота на семінарському занятті у тому числі: – доповідь – виступ – повідомлення – участь у дискусії, тощо	Всього 5, у тому числі за видами	20
4.	Науково-дослідницький проект	10	20
5.	Стаття за темою дослідження	10	20
	Загальна кількість балів:		100

Таблиця 4.2.

Критерії оцінювання науково-дослідницького проекту¹

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1	2	3
1.	Обґрунтування актуальності та доцільності виконання розробки.	2 бали
2.	Відповідність змісту меті і завданням роботи.	2 бали
3.	Наукова коректність викладу матеріалу, доступність і послідовність поданої інформації.	3 бали

¹ До науково-дослідницьких проектів належать оригінальні дослідження і розробки, які здійснюються з метою отримання нових знань, створення нових технологій і призначені для виконання певного завдання і досягнення конкретної практичної мети. Результатом досліджень можуть бути нові технології, методики, авторські навчальні програми тощо.

Продовження таблиці 4.2.

1	2	3
4.	Перспективність впровадження, використання, тиражування розробки.	3 бали
5.	Залучення до наукових досліджень студентів.	3 бали
6.	Наявність публікацій з теми дослідження.	2 бали
9.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титольний аркуш, чітка структура: вступ, основна частина, висновки, використана література, додатки (якщо вони є)).	2 бали
10.	Презентація проекту у програмі PowerPoint.	3 бали
Разом		20 балів

Таблиця 4.3.

Критерії оцінювання наукової статті

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Відповідність меті і завданням науково-дослідної роботи	3 бали
2.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад результатів досліджень у логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми.	5 балів
3.	Наукова коректність викладу матеріалу, використання автором сучасної загальноприйнятої наукової термінології, доступність і послідовність поданої інформації, доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, визначення перспектив дослідження.	8 балів
4.	Дотримання вимог щодо оформлення статті (УДК, ORCID iD, назва, анотація з ключовими словами, вступ, мета, завдання статті, основна частина, висновки, список використаних джерел).	4 бали
Разом		20 балів

Таблиця 4.4.

Вимоги до оформлення статті

Структурні елементи статті	Препринт та вимоги до оформлення
1	2
УДК	шрифт Times New Roman, розмір (кегель) 16 пт, міжрядковий інтервал –1,0, вирівнювання по лівому краю
Автор(и)	ПІБ, шрифт Times New Roman напівжирний, розмір (кегель) 16 пт, міжрядковий інтервал – 1,0, вирівнювання по правому краю
ORCID iD	персональний код, який необхідно отримати заповнивши анкету за посиланням: https://orcid.org/register , шрифт Times New Roman, розмір (кегель) 12 пт, міжрядковий інтервал –1,0, вирівнювання по правому краю
Назва статті	шрифт Times New Roman напівжирний, розмір (кегель) 22 пт, міжрядковий інтервал –1,0, вирівнювання по центру, всі літери великі
Анотація з ключовими словами	текст анотації українською, російською та англійською мовами, шрифт Times New Roman курсив, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал –1,0, вирівнювання по ширині, обсяг не менше 500 знаків (без пробілів); перелік ключових слів – назва «Ключові слова:» – шрифт Times New Roman напівжирний курсив, розмір (кегель) 14 пт), список ключових слів в алфавітному порядку (шрифт Times New Roman напівжирний курсив, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0). Ключові слова потрібно відділяти крапкою з комою та ставити 2 пробіли між ними.
©	Знак копірайту, ПІБ, рік
Власне стаття	Формат сторінки А4, міжрядковий інтервал –1,5. Абзацний відступ –10 мм. Поля: ліве -20 мм, праве –10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм. Структура статті має відповідати вимогам ДАК України і включати такі елементи: – Вступ (Introduction) (з обов’язковим висвітленням актуальності та аналізом останніх досліджень і публікацій); – Мета / цілі, завдання статті (The aim / the tasks); – Підзаголовки статті (1-3); – Висновки (Conclusions) та перспективи подальших досліджень. Всі структурні елементи виділяти напівжирним шрифтом. Таблиці та інші нетекстові об’єкти повинні бути пронумеровані, розміщуються всередині тексту, в центрі – під рисунками (наприклад, Рисунок 1, ...); над таблицею (наприклад, Таблиця 1 ...).

Продовження таблиці 4.4.

1	2
Оформлення літератури в тексті	Стиль АПА: посилання на літературу оформлювати у круглих дужках, в яких зазначаються прізвище автора, рік видання, сторінка на яку посилаєтесь. Наприклад: «У цей час, зауважує дослідниця Н. І. Яковлева, освіта зазнала ... (Яковлева Н. І., 2010, с. 14)».
Література	<p>(шрифт Times New Roman напівжирний, розмір (кегель) 14 пт, вирівнювання по центру), список літератури за алфавітом з нумерацією (шрифт Times New Roman, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал –1,0). ПІБ автора виділяти напівжирним курсивом.</p> <p>У списку літератури повинне бути хоча б одне джерело із зареєстрованим ідентифікатором цифрового об'єкта (Digital Object Identifier, DOI).</p> <p>Приклад оформлення літератури із зазначенням DOI: 1. Kornack1., Rakic D., Cell P. Proliferation Without Neurogenesis in Adult Primate Neocortex. Science. 2001, no. 294 (5549), 2127 – 2130, doi:10.1126/science.1065467. (eng).</p>
Анотація	<p>(текст анотації – шрифт Times New Roman курсив, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал –1,0 – повинна містити короткий опис проблеми, її актуальність, внесок автора у вирішення питання. Кожна анотація повинна містити: прізвище, ініціали автора (шрифт Times New Roman напівжирний, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал –1,0); назву статті (великими літерами, шрифт Times New Roman напівжирний, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал –1,0; текст анотації; перелік ключових слів – назва «Ключові слова:» (шрифт Times New Roman напівжирний, курсив, розмір(кегель)14пт), список ключових слів в алфавітному порядку (шрифт Times New Roman курсив, розмір (кегель) 14пт, міжрядковий інтервал –1,0.</p>

V. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ВСЬОГО МОДУЛЮ

Основна література:

1. **Барковський В. В.** Теорія ймовірностей та математична статистика : навч. посіб. / В. В. Барковський, Н. В. Барковська, О. К. Лопатін. – К.: ЦУЛ, 2002. – 448 с.
2. **Бондаренко Л. І.** Розвиток дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищих навчальних закладів : метод. рек. для виклад. вищих навч. закл., аспірантів, магістрантів / Л. І. Бондаренко. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 56 с.
3. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
4. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження: Метод. поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К., 1995. – 45 с.
5. **Життєва компетентність особистості** // Науково-методичний посібник / за ред. Л. Сохань, І. Єрмакова та ін. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
6. **Закон України «Про вищу освіту»** від 01.07.2014 № 1556-VII. [Електронний ресурс] / 2014 – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> –
7. **Кловак Г. Т.** Методика підготовки і захист дипломних робіт : Навч.-метод. посіб. – К.: Наук. світ, 2002. – 84 с.
8. **Кловак Г. Т.** Основи педагогічних досліджень : навч. посіб. / Г.Т. Кловак – Чернігів: Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2003. – 260 с.
9. **Ковальчук В. В.** Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К.: В.Д. «Професіонал», 2004. – 113 с.
10. **Компетентнісний підхід у сучасній освіті** / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
11. **Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри:** монографія / редкол.: Огнев'юк В. О., Хоружа Л. Л., Сисоєва С. О., Чернуха Н. М., Терентьева Н. О. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – 368 с.

12. **Кочетов А. И.** Культура педагогического исследования. – 2-е изд., испр. и доп. / А. И. Кочетов. – Мн. : ред. журн. «Адукацыя і выхаванне», 1996. – 312 с.

13. **Краевский В. В.** Методология педагогики: Пособие для педагогов-исследователей / В. В. Краевский. – Чебоксары: Изд-во Чуваш, ун-та, 2001. – 244 с.

14. **Краевский В. В.** Методология педагогического исследования: Пособие для педагога-исследователя / В. В. Краевский. – Самара: Изд-во СамГПИ, 1994. – 165 с.

15. **Курсова робота з педагогіки:** навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч.закл.] / В. І. Бобрицька, Л. В. Канішевська, Н. О. Терентьева. – К.: «університет», 2010. – 147 с.

16. **Кыверялг А. А.** Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг. – Таллин: Валгус, 1980. – 334 с.

17. **Лудченко А. А., Лудченко Я. А., Примак Т. А.** Основы научных исследований: Учебн. Пособие / Под ред. А. А. Лудченко. – К.: О-во «Знание», КОО, 2000. – 113 с.

18. **Лузан П. Г.** Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник / П. Г. Лузан, І. В. Сопівник, С. В. Виговська. – 3-є вид. доповнене. – К.: НАКККіМ, 2011. – 314 с.

19. **Максименко С. Д.** Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження / С. Д. Максименко – К.: Вища школа, 1990. – 239 с.

20. **Мартиненко С. М.** Організація науково-дослідницької роботи студентів з педагогічних дисциплін: Навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2003. – 49 с.

21. **Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі:** навч. посіб. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко та ін.; За ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К.: Вища школа, 2003. – 323 с.

22. **Методичні рекомендації до написання наукової праці** / Укл. В. В. Васильєв. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2000. – 26 с.

23. **Методы педагогического исследования.** Лекция / Под ред. В. И. Журавлева. Учебн. пос. – М.: Просвещение, 1972. – 158 с.

24. **Микитюк О. М.** Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах України (історико-педагогічний аспект) / О. М. Микитюк. – Харків : «ОВС», 2003. – 240 с.

25. **Науково-дослідна робота в закладах освіти:** Методичний посібник / укл. Ю. О. Туранов, В. І. Уруський. – Тернопіль: АСТОН, 2001. – 140 с.

26. **Новиков А. М.** Методология научного исследования / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М.: Либроком, 2009. – 280 с.

27. **Основи методології та організації наукових досліджень:** Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

28. **Основи наукових досліджень:** навчальний посібник / Г. С. Цехмістрова. – К.: Видавничий дім «Слово», 2003. – 240 с.

29. **Педагогічний експеримент:** навч.-метод. посіб. / [укладач О. Е. Жосан]. – Кіровоград : Видавництво КОППО імені Василя Сухомлинського, 2008. – 72 с.

30. **Положення про порядок підготовки магістрів** у Тернопільському державному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль: ТДПУ, 2000. – 26 с.

31. **Руденко В. М.** Математична статистика. Навч. посіб. / В. М. Руденко – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 304 с.

32. **Руснак І. С.** Магістерська робота з педагогіки: навчально-методичний посібник / І. С. Руснак, С. З. Романюк. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2009. – 208 с.

33. **Сидоренко В. К.** Основи наукових досліджень / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко – К.: РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 259 с.

34. **Сисоєва С. О.** Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне: Волинські береги, 2013. – 360 с.

35. **Сисоєва С. О.** Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: Навч.-метод. посіб. / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук – Луцьк, ВАТ «Волинська обласна друкарня» 2009. – 460 с.

36. **Сисоєва С. О.** Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наук. видання / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова / НАПН України. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський держ. гуманітарний ун-т – Київ. Видавничий Дім «ЕКМО», 2010. – 362 с.

37. **Система стандартів** по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическое описание документа. Общие

требования и правила составления: ГОСТ 7.1 – 84. – Введ. 01.01.86. – М.: Изд-во стандартов, 2001. – 49 с.

38. **Спіцин Є. С.** Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти / Є. С. Спіцин. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 120 с.

39. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідницької діяльності. підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К.: Знання, 2008. – 310 с.

40. **Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня.** Методичні поради. 3-тє видання, виправлене і доповнене / Автор-упорядник Л. А. Пономаренко, доктор технічних наук, професор. – К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Видавництво «Толока», 2005. – 80 с.

Додаткова література:

1. **Андрєєв А. Л.** Компетентносная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа // Педагогика. – 2005. – №4. – С.19-27.

2. **Архипова М. В.** Дослідницька компетентність майбутніх інженерів-педагогів / М. В. Архипова // Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи», м. Хмельницький, 22–24 жовтня, 2009 р. – Хмельницький, 2009. – С. 144-148.

3. **Архипова С. П.** Застосування математично-статистичних методів у соціально-педагогічному дослідженні [Електронний ресурс] / С. П. Архипова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N144/N144p003-008.pdf. – Назва з екрану.

4. **Болотов В. А.** Компетентносная модель: от идеи к образовательной парадигме / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – №10. – С.7-13.

5. **Бондаренко Л. І.** Зміст та структура дослідницької компетентності майбутнього викладача вищого навчального закладу / Л. І. Бондаренко // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. – 2013. – № 10 (269). – Ч. 3. – С. 94-99.

6. **Бондаренко Л. І.** Модель формування дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищої школи / Л. І. Бондаренко

// Вісн. Луган.нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2013. – № 15(274). – С. 46-57.

7. **Боцюра О. А.** Використання критерію Манна-Уїтні для аналізу результатів тестування / О. А.Боцюра // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. Вип. 1. – 2008. – С. 49-57.

8. **Бутенко Н.** Компетенції сучасного викладача вищої школи в контексті реалізації його місії // Вісник Львівського ун-ту. Сер. пед. 2009. Вип. 25. Ч. I. С. 31-39.

9. **Веселков Ф. С.** Методическое пособие по написанию и защите дипломных работ / Ф. С. Веселков, К. Х. Нинчиев. – СПб, 1996. – 55 с.

10. **Гушлевська І.** Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці / І. Гушлевська // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 22-24.

11. **Дипломна робота у вищих педагогічних закладах освіти** (Положення про організацію і виконання) зі спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання» напряму підготовки «Педагогічна освіта» / В. К.Сидоренко, Є. В. Кулик. – К., 2001. – 44 с.

12. **Дипломна робота як самостійне наукове дослідження студента:** Методичні рекомендації для написання дипломної роботи / Укл. С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко, В. Г. Редько. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2003. – 32 с.

13. **Енциклопедія освіти** / Акад. пед. наук України; головний редактор В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

14. **Загвязинский В. И.** Методология и методика дидактического исследования / В. И. Загвязинский – М.: Педагогика, 1982. – 159 с.

15. **Зимняя И. А.** Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.

16. **Козак Л. В.** Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи // Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті: Збірник наукових праць. – Рівне: НУВГП, 2011.– С. 94-101.

17. **Козак Л. В.** Компетентності майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології у сфері інноваційної професійної діяльності / Л. В. Козак // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. – К. : Університет, 2015. – С. 68-72.

18. **Козак Л. В.** Формування дослідницької компетенції майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології / Л. В. Козак // Неперервна професійна освіта : теорія і практика // Науково-методичний журнал. – 2014. – Випуск 1-2. – С. 55-60.

19. **Кузьмінський А. І.** Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.

20. **Логіка і методика педагогічних досліджень** // Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академвидав, 2003. – С. 28-43

21. **Мартиненко С. М.** Організація науково-дослідницької роботи студентів з педагогічних дисциплін: Навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2003. – 49 с.

22. **Методика застосування комп'ютерної техніки** при викладанні предметів шкільного курсу: Навчальна програма для студентів пед. спеціальностей ВНЗ III-IV рівнів акредитації / С. Й. Феник, І. І. Бабин. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – 10 с.

23. **Методичні рекомендації до написання наукової праці** / Укл. В. В. Васильєв. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2000. – 26 с.

24. **Норкіна О. В.** Семантико-теоретичний аспект поняття «дослідницька компетентність» вчителя основної школи / О. В. Норкіна // Пед. вісн. – 2013. – № 4. – С. 19-21.

25. **Овчарук О. В.** Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. В. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні. – К., 2003. – С. 13-41.

26. **Огневюк В. А.** К проблеме развития научного направления интегрированного исследования сферы образования / В. А. Огневюк, С. А. Сысоева // Вестник высшей школы. – № 3 (март, 2014). – С. 22–30.

27. **Основы научных исследований:** Учеб. для техн. вузов / В. И. Крутов, И. М. Грушко, В. В. Попов и др.; Под ред. В. И. Крутова, В. В. Попова. – М.: Высш. шк., 1989. – 400 с.

28. **Педагогічне дослідження в галузі дошкільної педагогіки** // Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2004. – С. 54-70.

29. **Полонский В. М.** Оценка качества научно-педагогического исследования / В. М. Полонский – М.: Педагогика, 1989. – 42 с.

-
30. **Пометун О. І.** Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. І. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65-69.
31. **Про критерії оцінювання педагогічних досліджень** // Шлях освіти / С.У.Гончаренко, 2004. – № 1. – С. 2-6.
32. **Савченко О. Я.** Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти / О. Я. Савченко // Рідна школа. – № 8–9. – 2011. – С. 4-8.
33. **Семакова Т. О.** Науково-дослідницька робота як шлях формування професійної компетентності викладача / Т. О. Семакова, О. П. Сіліщенко // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві, 2012, вип. 1(1) – С. 124-127.
34. **Сисоєва С. О.** Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю / С.О. Сисоєва // Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті: Збірник наукових праць. – Рівне: НУВГП, 2011. – 165 с. – С. 3-11.
35. **Сисоєва С. О.** Тезаурус наукового дослідження: визначення, структура, характерні ознаки (п. 3.1) / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова // Освітологія: витоки наукового напрямку: Монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; Авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. – К.: ВП «Едельвейс», 2012. – 336 с. – С. 213-237.
36. **Слепкань З. І.** Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. / З. І. Слепкань – К.: Вища шк., 2005. – 239 с.
37. **Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти:** [наук. вид. / авт. колектив: С. П. Балашова, Н. П. Баловська, С. О. Сисоєва та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сисоєвої; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К. : КІМ, 2008. – 423 с. Із змісту: Наукові дослідження як результат творчого пошуку і професійної самореалізації педагога. – С. 7-12.
38. **Фіцула М. М.** Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / М. М. Фіцула – К. : «Академвидав», 2006. – 326 с.
39. **Хоружа Л. Л.** Морально-етичні принципи та норми наукової діяльності викладача вищої школи / Л. Л. Хоружа // «Вища школа», 2015 – №6. – С. 9-19.
40. **Хуторской А. В.** Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 55-61.

РОЗДІЛ II.

ПРЕЗЕНТАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРІВ З ДОСЛІДНИЦЬКОГО МОДУЛЯ

Лекція 1.

Дослідницька компетентність викладача вищого навчального закладу: зміст, структура, критерії сформованості

Основні поняття теми:

•компетентність; •компетенція; •дослідницька компетентність;
• структура дослідницької компетентності; • компоненти дослідницької компетентності;
• критерії сформованості дослідницької компетентності; • рівні сформованості дослідницької компетентності.

Визначення сутності *компетенцій* відповідно до англomовного тексту проекту TUNING звучить таким чином:

«In the Tuning Project, the concept of **competences** tries to follow an integrated approach, looking at **capacities** via a **dynamic combination of attributes** that together permit a competent performance or as **a part of a final product of an educational process**», що у перекладі звучить так:

«У проєкті TUNING у концепції (понятті) компетенцій намагаються використовувати інтегрований підхід, який дозволяє розглядати компетенції (їх наповнення) через динамічну сукупність якостей, які разом забезпечують компетентну діяльність (дію) або є складовою кінцевого продукту освітнього процесу».

Як бачимо з аутентичного перекладу, *компетенції* трактуються як *результати освітнього процесу (навчання)*, а наслідком їх сформованості є компетентна діяльність (дія).

Компетентність

-
- **Компетентність** - інтегрована особистісна якість людини (її капітал), що формується на етапі навчання, остаточно оформлюється і розвивається у процесі практичної діяльності та забезпечує компетентний підхід до вирішення професійних завдань.
 - Компетентність є оцінною характеристикою особи.
 - Компетентності особи є її особистісним капіталом і результатом навчання у різних формах формальної, неформальної та інформальної освіти.
 - **Компетентнісний підхід** – це підхід, спрямований на формування компетентної особи.
-

Компетенція

Компетенція – визначена норма стосовно неперервної освіти, яка задається освітніми стандартами і використовується для формування вимог до результатів навчання.

Дослідницька компетентність

Дослідницька компетентність - інтегрована особистісно-професійна якість фахівця, яка відображає:

- мотивацію до наукового пошуку;
- сформовані знання, уміння, навички проведення дослідно-експериментальної роботи;
- рівень володіння методологією наукового дослідження, різноманітними джерелами інформації;
- особистісні якості щодо творчої та інноваційної діяльності.

Сформованість дослідницької компетентності

викладача сприяє :

- якості проведення науково-педагогічного дослідження;
- залученню студента на позицію дослідника, сприяє розвитку його творчих здібностей, пізнавальних інтересів, дослідницьких умінь;
- підвищенню ефективності та якості освітнього процесу.

Компоненти дослідницької компетентності

<p>1) Мотиваційно-ціннісний – відображає систему цінностей, потреб і мотивів дослідницької діяльності.</p>	<p>4) Інформаційно-комунікаційний – передбачає володіння методами збирання даних відповідно до гіпотез, створення масивів емпіричних даних, опрацювання різноманітних джерел повідомлень тощо.</p>
<p>2) Когнітивний – відображає систему методологічних, професійних, міждисциплінарних наукових знань і пізнавальних умінь дослідницької діяльності.</p>	<p>5) Комунікативний – передбачає вміння працювати в творчій групі; співпрацювати з колегами у дослідницькій діяльності.</p>
<p>3) Процесуально-діяльнісний – передбачає володіння вміннями добирати адекватні меті та завданням методи дослідження та обробки даних, аналізувати наукові факти, обговорювати та інтерпретувати результати дослідження, упроваджувати їх у практику.</p>	<p>6) Особистісно-творчий – відображає рівень розвитку творчих якостей особистості</p> <p>7) Професійно-рефлексивний – відображає вміння усвідомлювати й оцінювати хід і результати дослідницької діяльності; здатність до саморегуляції.</p>

Критерії та рівні сформованості дослідницької компетентності викладача

Критерії	Показники (достатній рівень)
<p>1. Мотиваційно-ціннісний</p>	<p>1.1. Усвідомлення особистісної та суспільної значущості науково-педагогічних досліджень у професійній діяльності викладача вищого навчального закладу.</p> <p>1.2. Стійкий пізнавальний інтерес до науково-педагогічних досліджень.</p> <p>1.3. Потреба в розвитку дослідницьких умінь.</p> <p>1.4. Орієнтація на досягнення високих результатів науково-дослідної роботи.</p>
<p>2. Когнітивний</p>	<p>2.1. Знання методології педагогічного дослідження.</p> <p>2.2. Знання структури, етапів і методів педагогічного дослідження.</p> <p>2.3. Знання вимог щодо оформлення результатів педагогічного дослідження.</p> <p>2.4. Знання особливостей організації науково-дослідної роботи студентів.</p>

Критерії та рівні сформованості дослідницької компетентності викладача

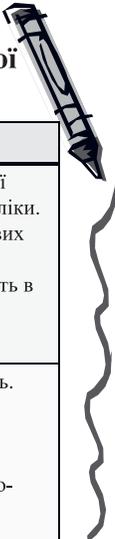
Критерії	Показники (достатній рівень)
3. Процесуально-діяльнісний	<p>3.1. Вміння визначати і формулювати науковий апарат дослідження.</p> <p>3.2. Вміння скласти програму наукового дослідження.</p> <p>3.3. Уміння передбачати та здійснювати попередню оцінку результатів дослідження.</p> <p>3.4. Вміння здійснювати відбір методів дослідження відповідно до цілей.</p> <p>3.5. Вміння використовувати методи проведення педагогічних досліджень.</p> <p>3.6. Уміння оформлювати результати наукових досліджень.</p> <p>3.7. Уміння організувати наукову роботу зі студентами.</p>

Критерії та рівні сформованості дослідницької компетентності викладача

Критерії	Показники (достатній рівень)
4. Інформаційно-комунікаційний	<p>4.1. Вміння користуватися інформаційними джерелами, володіння методами роботи з науковою літературою, технологією складання бібліографічного списку.</p> <p>4.2. Вміння оформлювати літературу.</p> <p>4.3. Здатність працювати з інформацією з використанням сучасних інформаційно-комунікативних технологій.</p> <p>4.4. Спроможність до поширення наукових знань.</p>
5. Комунікативний	<p>5.1. Здатність доносити результати наукових досліджень до кінцевих адресатів, чітко і ясно формулювати свої думки, доводити вибір власної позиції.</p> <p>5.2. Вміння акумулювати та використовувати досвід творчої діяльності інших викладачів.</p> <p>5.3. Вміння працювати в групах.</p>

Критерії та рівні сформованості дослідницької компетентності викладача

Критерії	Показники (достатній рівень)
6. Особистісно-творчий	6.1. Здатність мислити відповідно до нової наукової інформації, критично оцінювати її переваги і недоліки. 6.2. Вміння нестандартного мислення, пошуку нових кращих педагогічних рішень. 6.3. Активність, відповідальність за особисту участь в організації експерименту.
7. Професійно-рефлексивний	7.1. Здатність аналізувати власну наукову діяльність. 7.2. Здатність до саморегуляції. 7.3. Уміння використовувати механізм самооцінки власних досягнень в дослідницькій діяльності. 7.4. Вміння визначати рівень готовності до науково-дослідницької діяльності студентів і шляхи її підвищення.

Науково-дослідна робота як засіб розвитку дослідницької компетентності викладача

Науково-дослідна діяльність – це один із видів діяльності викладача, спрямований на пізнання й перетворення педагогічної реальності на основі досягнень педагогічної науки та застосування наукових методів.

Результатом науково-дослідної діяльності є отримання нового педагогічного знання і досвіду та розвиток методологічної культури викладача-дослідника.

Форми науково-дослідної роботи викладача

- робота над індивідуальною науковою темою;
- участь у дослідно-експериментальній роботі різного рівня (індивідуального, локального, регіонального, федерального);
- виконання дисертаційного дослідження.

Форми апробації та впровадження результатів науково-дослідної роботи викладача:

- методологічні семінари;
- «круглі столи»;
- конференції;
- психолого-педагогічні консиліуми;
- науково-педагогічні клуби;
- дискусійні групи.

Лекція 2.

Методологія педагогічного дослідження

Основні поняття теми:

A diagram consisting of a semi-circle on the left and a table on the right. The semi-circle is divided into three concentric regions: a dark grey outer ring, a light grey middle ring, and a white inner circle. The table is positioned to the right of the semi-circle and contains a list of concepts.

<ul style="list-style-type: none">•методологія;•методологічні засади педагогічного дослідження;•науковий апарат педагогічного дослідження;
<ul style="list-style-type: none">•об'єкт дослідження;•предмет дослідження;•мета дослідження;•наукова новизна, теоретичне й практичне значення результатів дослідження;•впровадження результатів дослідження;
<ul style="list-style-type: none">•методи теоретичного дослідження;•методи емпіричного дослідження;•педагогічний експеримент.

Методологія

(від грец. *μεθόδολογία* - вчення про способи; від др.-грец. *μέθοδος* з *μέθ-*+ *οδος*, букв. «шлях услід за чим-небудь» і др.-грец. *λόγος* - думка, причина) —

вчення про систему понять та їх відносин; система базисних принципів, методів, методик, способів і засобів їх реалізації в організації та побудові науково-практичної діяльності людей

Методологія

(від грец. *methodos* – спосіб, метод; *logos* – наука, знання) —

вчення про правила мислення при створенні науки, проведенні наукових досліджень

Визначення поняття “методологія”

- система принципів і способів організації та побудови теоретичної та практичної діяльності (В. В. Краєвський)
- наука про методи пізнання і методи наукового дослідження, тобто наука про науку (А. Я. Баскаков)
- особлива галузь знань, яка покликана слугувати своєрідним джерелом, звідки інші конкретні науки запозичують методи досліджень (П. Я. Папковський)
- тип раціонально-рефлексивної свідомості, спрямований на вивчення, вдосконалення та конструювання методів в різних сферах духовної та практичної діяльності (О. М. Новіков)
- той чи інший тип стратегії, тобто той чи інший загальний метод створення комп'ютерних програм (Р. Арчибальд, Р. Фатрелл, Д. Шафер, Л. Шафер)
- дисципліна про загальні принципи та форми організації мислення і діяльності (Г. Г. Крилова, М. С. Хромченко).
Методологічне мислення - універсальна форма мислення, що рефлексивно охоплює всі інші форми та типи мислення (Г.П.Щедровицький)

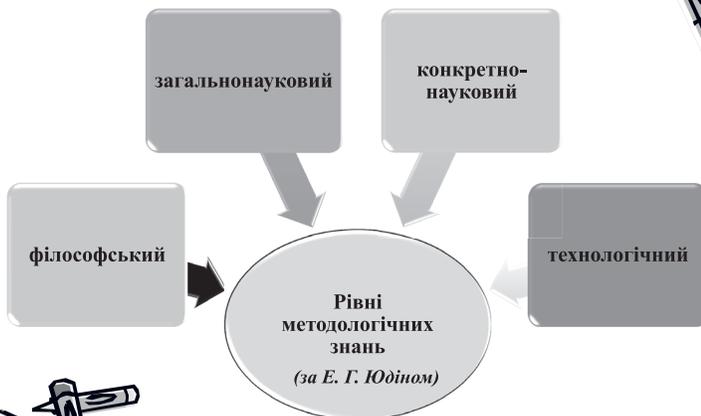

Методологія науки

вчення про науковий метод пізнання або система наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір засобів, прийомів і методів пізнання

МЕТА

дослідження тих засобів, методів і прийомів наукового дослідження, завдяки яким суб'єкт наукового пізнання отримує нові знання про реальну дійсність

Методологія педагогіки

система знань про основи і структуру педагогічної теорії, про принципи підходу і способи отримання знань, що відображають педагогічну дійсність, а також система діяльності по отриманню таких знань та обґрунтуванню програм, логіки, методів і оцінці якості дослідницької роботи (Краєвський В. В.)

ПРЕДМЕТ

співвідношення між педагогічною дійсністю та її відображенням у педагогічній науці

Методологія

(за О. М. Новіковим, Д. О. Новіковим)

вчення про організацію діяльності

отримання і створення нового знання

ФУНКЦІЇ

перетворення цього знання у вигляді нових понять, категорій, законів, гіпотез, ідей, теорій

організація використання нових знань в практичній діяльності

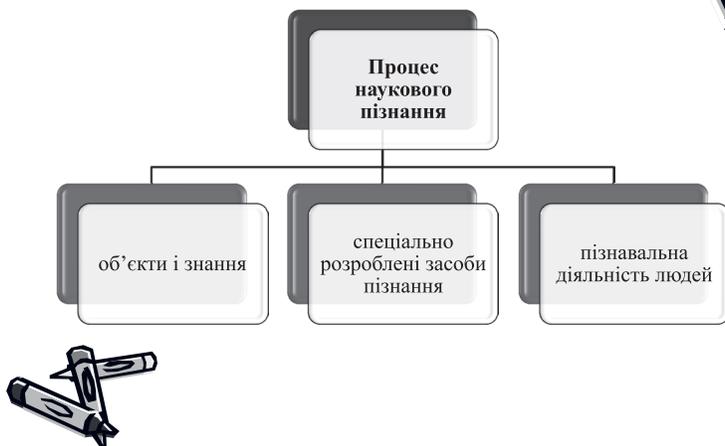
Ознаки методологічної культури

- уявлення про методологію як систему принципів і способів побудови не лише теоретичної, але й практичної (продуктивної) діяльності
- оволодіння принципами діалектичної логіки
- розуміння сутності та основних категорій педагогіки
- установка на перетворення педагогічної теорії в метод пізнавальної діяльності
- засвоєння принципів єдності освіти та соціальної політики, системного і цілісного підходів, розширення сукупного суб'єкта освіти, пріоритету виховних цілей та інших цілей, що постають в цілісному педагогічному процесі
- спрямованість мислення педагога на генезис педагогічних форм і методів

Ознаки методологічної культури

Методологічні характеристики науково-педагогічного дослідження

Відмінності між цілепокладанням у науці та цілепокладанням у практиці

Наукове дослідження

- ✓ систематичне
- ✓ цілеспрямоване

вирішення проблем, які свідомо співвідносяться із метою наукової роботи

Проблема

що потрібно вивчити з того, що раніше у науці не було вивчено?

Проблема – “біла пляма”
на мапі науки ;
“знання про незнання”

проблема для себе

проблема для всіх

*пробіл у знаннях самого
дослідника, у його
особистому досвіді*

Методологічні характеристики науково-педагогічного дослідження

- ✓ **тема:** як це назвати?
- ✓ **актуальність:** чому саме цю проблему в даний час потрібно вивчати?
- ✓ **об'єкт дослідження:** що розглядається?
- ✓ **предмет дослідження:** як розглядається об'єкт, які властиві йому відношення, аспекти і функції виділяє дослідник для вивчення?
- ✓ **мета дослідження:** який результат передбачається отримати, яким у загальних рисах, прогнозується цей результат ще до його отримання?
- ✓ **завдання:** що потрібно зробити, щоб мета була досягнута?

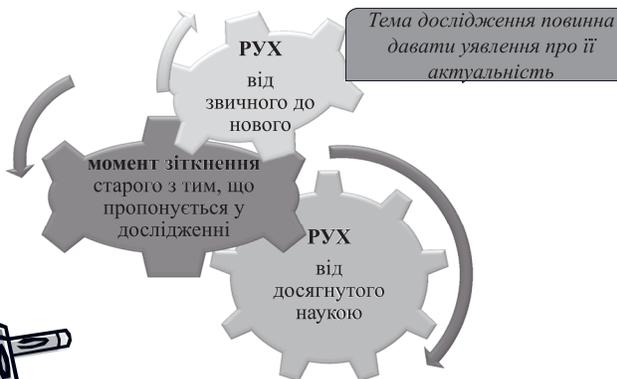
Методологічні характеристики науково-педагогічного дослідження

-
- ✓ **гіпотеза та положення, що виносяться на захист:** що не очевидне в об'єкті, що дослідник бачить у ньому такого, чого не помічають інші?
 - ✓ **новизна результатів:** що зроблено із того, що іншими не було зроблено. Які результати отримано вперше?
 - ✓ **значення для науки:** у які проблеми, концепції, галузі науки виносяться зміни, спрямовані на розвиток науки, що доповнюють її зміст?
 - ✓ **значення для практики:** які конкретні недоліки практики можна виправити за допомогою отриманих в ході дослідження результатів?

Тема

Проблема має знайти відображення у темі дослідження

Об'єкт і предмет дослідження

ОБ'ЄКТ

усе коло явищ, на які спрямовано увагу дослідника

що розглядається?

ПРЕДМЕТ

те, відносно до чого він зобов'язується отримати нове знання

аспект розгляду:
як розглядається об'єкт саме у даному дослідженні цим ученим?

Мета і завдання

Мета – одна з основних характеристик діяльності;

складова тріади:

мета,
засіб,
результат

Формулюючи завдання,

учений тим самим визначає логіку свого дослідження,
ставить ряд проміжних цілей

Гіпотеза та положення, що виносяться на захист

Гіпотеза –

припущення, при якому на основі ряду фактів робиться висновок про існування об'єкта, зв'язку або причини явища, при чому цей висновок не можна вважати цілком доведеним

ВИМОГИ

- гіпотеза повинна бути принципово такою, що піддається перевірці;
- у гіпотезі повинні відобразитися стійкі та необхідні зв'язки, характерні явищам, що вивчаються, які можуть при необхідності набувати характер закону чи закономірності;
- гіпотеза – знання не достовірне, а вірогідне;
- гіпотеза має бути нестандартною, неочевидною.

Новизна результатів, їх значення для науки та практики

що зроблено із того, що іншими не було зроблено, які результати отримано вперше?

Значення отриманих результатів для науки:
у які проблеми, концепції, галузі знань вносяться зміни, спрямовані на розвиток науки, що доповнюють її зміст?

Різниця між новизною та значенням отриманих результатів для науки:

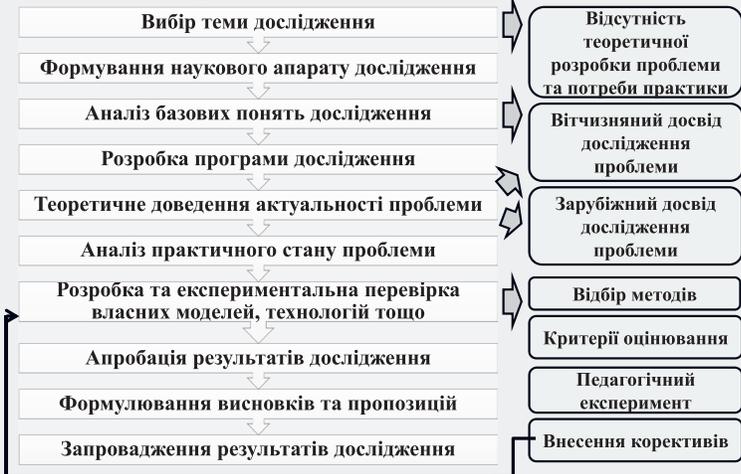
- ✓ характеризує новизну результатів, дослідник залишається у межах поставлених ним завдань і показує, які нові знання він отримав, вирішуючи їх;
- ✓ значення отриманого нового знання виявляється по відношенню до інших сфер пізнання, до наукової роботи, яка тільки ще має бути у майбутньому.

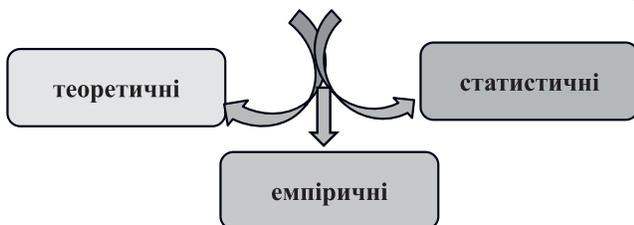
Класифікація педагогічних досліджень за сферою використання результатів

Технологія проведення педагогічного дослідження

Методи педагогічного дослідження

Науковий метод – це спосіб пізнання явищ дійсності, їх взаємозв'язків і розвитку.

У педагогіці методи поділяються на теоретичні, емпіричні, методи математичної статистики.

Теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження

Теоретичні методи:

- аналіз і синтез
- індукція та дедукція
- аналогія й абстрагування
- ідеалізація та формалізація
- порівняння та узагальнення
- конкретизація
- екстраполяція

Емпіричні методи :

- педагогічне спостереження
- вивчення, аналіз та узагальнення педагогічного досвіду
- вивчення документації та результатів педагогічної діяльності
- анкетування
- бесіда, інтерв'ю
- тестування
- соціометрія
- метод експертних оцінок
- експеримент

Теоретичні методи: аналіз і синтез

• **Аналіз** – комплексний метод дослідження, заснований на послідовному використанні сукупності прийомів і закономірностей розчленування об'єктів на елементи чи ознаки.

• **Синтез** – це об'єднання раніше виокремлених частин і ознак досліджуваного явища у смислове ціле.

Аналіз і синтез застосовуються на початку дослідження:

- при визначенні його цілей і завдань, основної ідеї, гіпотези, передбачуваних результатів;
- при збиранні, обробці фактів, нагромаджених у процесі дослідження.

Індукція і дедукція

Індукція – метод наукового пізнання, спрямований на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між педагогічними явищами, узагальнення емпіричних даних на основі логічних припущень від конкретного до загального, від відомого до невідомого.

Дедукція – метод наукового пізнання, основою якого є наукові положення і постулати, що не вимагають дослідно-експериментального підтвердження, а сприймаються як аксіоми. Дедукція дає вірогідні знання, оскільки іде від загального до конкретного.

Основні індуктивні методи встановлення причинних зв'язків:

- метод єдиної подібності;
- метод єдиного розрізнення;
- об'єднаний метод подібності і розрізнення.

Дедукція може забезпечити перевірку гіпотези:

- у педагогічних дослідженнях використовується **гіпотетично-дедуктивний метод**, специфіка якого полягає в зіставленні загальних положень з емпіричними фактами, що підтверджують правильність зроблених висновків.

Аналогія й абстрагування

Аналогія

- метод наукового пізнання, під час якого встановлюється подібність у деяких рисах, якостях і відношеннях між нетотожними об'єктами.

- відіграє значну роль у формулюванні гіпотез, сприяє влучному формулюванню проблеми і визначенню напрямку дослідження.

- це процес мисленнєвого виділення з усіх ознак, властивостей і зв'язків реального об'єкта з метою більш глибокого його вивчення.

-види абстрагування:

- **узгальнювальне** (виділення у багатьох предметах загальних однакових рис);
- **ізолююче** (не потребує вивчення багатьох предметів, оскільки дослідник аналітично вирізняє потрібні властивість одного з предметів і зосереджує на ній увагу).

Абстрагування

Моделювання

-загальнонауковий теоретичний метод дослідження, під час якого вивчається не сам об'єкт пізнання, а його відображення у вигляді моделі, але результат дослідження переноситься з моделі на об'єкт.

МОДЕЛЬ –

об'єкт, який відповідає іншому об'єкту (оригіналу), заміною його при пізнанні і дає про нього або його частини інформацію

- **розрізняють матеріальні та ідеальні моделі.**

! • **Символічне моделювання** – це штучний процес створення логічного об'єкта, який виражає основні властивості реального за допомогою певної системи знаків і символів.

• **Математичне моделювання** ґрунтується на описі реального об'єкта за допомогою математичних засобів, застосовується як комп'ютерне моделювання об'єктів.

• **Наочне моделювання** проходить на основі уявлень дослідника про реальний об'єкт за допомогою створення наочної моделі, що відтворює явища і процеси, що відбуваються в об'єкті.

Ідеалізація та формалізація

граничний вид абстрагування, що ґрунтується на послідовному максимальному ізолюванні досліджуваної властивості від супутніх факторів, внаслідок чого створюються ідеальні об'єкти, яких не існує у педагогічній реальності.

- У педагогіці можливо створення ідеалізованих об'єктів, наприклад, "ідеальний вихованець", "ідеальний педагог".

• Метод допомагає відшукувати істотні зв'язки й взаємо-відносини та формулювати закони.

метод вивчення об'єктів відображенням їх змісту і структури у знаковій формі за допомогою штучної мови та символів, які забезпечують чіткість фіксації знань.

- Здійснюється формалізація шляхом виявлення й перебудови структури теорії.
- Формалізація зводить дослідження реальних змістових сторін об'єктів, властивостей і відношень до формального дослідження відповідних їм знаків.

Узагальнення

- логічний процес переходу від одиничного до загального, від менш загальних до більш загальних знань, визначення загальних властивостей і ознак предметів

-результат узагальнення: узагальнене поняття, судження, закон, теорія

• Види наукових узагальнень:

виділення будь-яких ознак
(абстрактно-загальне)

суттєве
(конкретно-загальне, тобто закон)

Порівняння

- зіставлення однорідних об'єктів і понять за суттєвою ознакою.

Види порівнянь:

- порівняння педагогічних явищ за однією ознакою;
- порівняння однорідних педагогічних явищ за декількома ознаками;
- порівняння різних етапів в розвитку педагогічного явища.

Конкретизація, екстраполяція

Конкретизація полягає у наданні предмету конкретного вираження.

Конкретизація дає змогу точніше охарактеризувати об'єкт, врахувати структурні та функціональні зв'язки його компонентів.

Конкретизація допомагає краще зрозуміти загальне.

Екстраполяція – це розповсюдження закономірностей або тенденцій досліджуваного об'єкта, які спостерігаються на певному часовому інтервалі, на інший часовий інтервал.

Емпіричні методи

Педагогічне спостереження - це спеціально організоване, цілеспрямоване сприйняття педагогічного процесу у звичайних умовах

Об'єкт спостереження:

- дії учнів та навчальних груп в навчальному процесі;
- виконання учнями робіт;
- зміна поведінки учнів;
- дії викладача;
- методи навчання тощо.

Функції спостереження:

- забезпечення теоретичного дослідження емпіричною інформацією;
- перевірка адекватності та істинності теорії в практиці.

За тривалістю проведення:

педагогічне спостереження

- короткочасне
- безперервне
- дискретне

За ступенем безпосередньої участі дослідника:

- пряме
- опосередковане
- самоспостереження

Педагогічне спостереження

Вимоги до методу педагогічного спостереження:

- ясність і чіткість спостереження;
- визначення завдань і мети;
- вибір об'єкта, предмета та педагогічної ситуації;
- вибір способу спостереження;
- вибір способів реєстрації того, що спостерігається;
- систематичність і різнобічність спостереження;
- достатня кількість зафіксованих фактів;
- своєчасність і правильність, об'єктивність фіксації;
- простота й логічність техніки запису;
- ретельна, обдумана обробка зібраного матеріалу;
- врахування всіх впливів на перебіг досліджуваних явищ;
- виділення тривалих, істотних, повторюваних фактів;
- відокремлення їх від другорядних і випадкових елементів;
- неупередженість у тлумаченні матеріалу, в оцінках фактів і висновків, що випливають з них;
- оброблення та інтерпретація одержаної інформації.

Вивчення, аналіз та узагальнення педагогічного досвіду

Педагогічний досвід – досягнутий стабільний рівень практики, що виявляється і матеріалізується в її різних формах та видах.

Групи (за якістю):

- **передовий;**
- позитивний;
- ефективний;
- неефективний;
- раціональний;
- нераціональний;
- негативний.

Критерії :

- висока результативність;
 - новизна;
 - актуальність;
 - перспективність;
 - стабільність;
- можливість повторення досвіду іншими;
- оптимальність.

Якщо **новизна досвіду** має об'єктивний характер і за значенням наближається до наукового відкриття, такий досвід називають **новаторським** .

Групи (за обсягами застосування): *одиночний, типовий, індивідуальний, груповий, колективний, масовий* .

Джерела педагогічного досвіду:

- зафіксовані в письмовій формі;
- зафіксовані в пам'яті певних осіб, що можуть поділитися ними усно чи описати у той чи інший спосіб;
- незафіксований живий досвід конкретної діяльності, який запозичується під час візуального спостереження.

Форми та методи втілення

усні повідомлення
результатів вивченого

письмові повідомлення
результатів вивченого

наочно-демонстраційна
популяризація

Етапи вивчення передового педагогічного досвіду

- 1) накопичення та фіксування різноманітної інформації про педагогічний досвід;
- 2) класифікація різноманітних фактів;
- 3) узагальнення наукового розгляду опрацьованих фактів.

Підсумком узагальнення може стати встановлення тенденцій та найголовніших закономірностей розвитку досліджуваних явищ і їх взаємозв'язків.

Вивчення документації та результатів педагогічної діяльності

Документом називають спеціально створений людиною предмет, призначений для передачі чи збереження інформації

За формою фіксації інформації документи поділяються на:

письмові документи

Джерела:

- державні центральні архіви;
- архіви організацій;
- статистична звітність;
- наукові публікації;
- преса.

архіви емпіричних даних в машинопрочитуваних формах:

бази даних на перфокартах, перфострічках, дискетах тощо.

іконографічна документація:

кіно-, відео-, фото-, картини.

фонетичні документи:

магнітофонні записи; грамо-платівки.

Вивчення історико-педагогічних та архівних матеріалів

Історико-педагогічні та архівні матеріали

фронтальний
відбір та
вивчення
джерел

вибірковий
відбір та
вивчення
документів

науковий
аналіз
джерела

перехресне
вивчення
документів

Історико-педагогічні джерела – це пам'ятки духовної та матеріальної культури, що відображають людську діяльність.

1. Нормативні матеріали (інструкції, рішення, постанови, закони відповідних органів).

2. Першоджерела навчально-виховних установ, навчальних закладів та органів освіти.

3. Вторинні документи навчально-виховних закладів (опис, аналіз та узагальнення першоджерел).

4. Особисті документи (анкети, записні книжки, листи тощо).
5. Мемуари.
6. Статистичні матеріали.

Анкетування

Типи анкетного опитування:

за способом
вручення анкет:

- поштове
- роздавальне

за кількістю
охоплення
опитуваних:

- повне
- вибіркове

за характером
спілкування:

- особисте
- заочне

за формою
здійснення:

- групове
- індивідуальне

за формою
проведення:

- усне
- письмове

Анкетування

За формою виділяють такі анкети:

відкриті	закриті	напіввідкриті	полярні
анкети, в яких інструкція не пропонує варіантів відповіді на запитання	анкети, що мають варіанти відповіді, із яких потрібно вибрати один	передбачають можливість не тільки скористатися одним з наведених варіантів відповіді, але й запропонувати свій	анкети, що виявляють стандартизований набір особистісних рис, ступінь виразності яких може бути оцінений за 4-5 бальною шкалою

Методи експертних оцінок

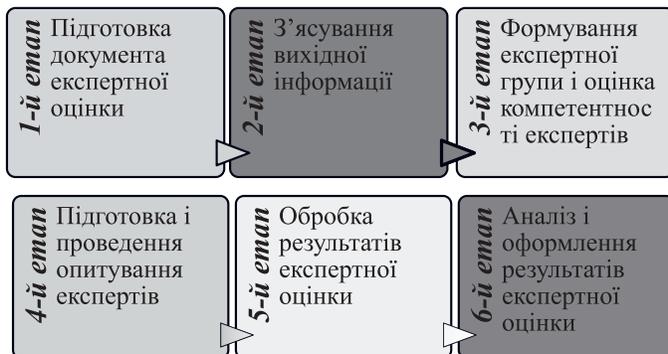
- використовуються для одержання змінних емпіричних даних;
- з їх допомогою досліджують педагогічні проблеми, які не піддаються формалізації;
- поєднує опосередковане спостереження і опитування із залученням для оцінювання явищ компетентних фахівців (5-7 осіб).

Різновиди методу експертних оцінок:

- метод незалежних експертів;
- метод мозкового штурму (колективної генеральної ідеї);
- метод узагальнення незалежних характеристик.

Методи експертних оцінок

Соціометрія як метод дослідження міжособистісних відносин у групі

Соціометрія – галузь соціології, яка вивчає міжособистісні взаємини у малих групах кількісними методами, зосереджуючись на внутрішньогрупових симпатіях і антипатіях.

Соціометричне опитування застосовують для дослідження міжособистісних стосунків і міжгрупових відносин з метою їх поліпшення.

Процедурно соціометрія є поєднанням методики опитування й алгоритмів для спеціальної математичної обробки первинних вимірювань.

Соціометрія як метод дослідження міжособистісних відносин у групі

Соціометричні критерії поділяють на два основні класи:

комунікативні критерії (соціометричні тести)

використовують для опису, виміру реальних або уявних взаємин у групі, з'ясування ставлення кожного члена групи до його оточення

гностичні критерії (тести соціальної перцепції)

спрямовані на відображення уявлень людини про своє місце й роль у запропонованій групі та про те, хто саме може її обрати для вирішення конкретного завдання, а хто – відхилити

Тестування

- це система психолого-педагогічних завдань, спрямованих на дослідження окремих рис і якостей людини.

За природою оцінювання якостей:

- тести успішності, тести здібностей, індивідуальні тести

За формою подачі завдань:

- вербальні та невербальні тести

За функціональною ознакою:

- тести інтелекту, креативності, досягнень, особистісні, проєктивні тести
-

Семінар 1.

Статистична обробка результатів педагогічного дослідження

Основні поняття теми:

• вимірювання в педагогіці;• вимірювальні шкали;• репрезентативність вибірки;
• похибка;• статистична перевірка гіпотези;• кореляційний аналіз;
• статистичні критерії;• вірогідність результатів дослідження;• статистична обробка результатів дослідження.

Вимірювання в педагогіці

Вимірювання в педагогічних дослідженнях полягає в присвоєнні за певними правилами числових значень причинам, які характеризують ті чи інші педагогічні явища.

Способи вимірювання

Реєстрація і підрахунок об'єктів за даною педагогічною ознакою.

Упорядкування об'єктів за порівнюваною величиною (рангом) певної ознаки.

Зіставлення величини досліджуваної ознаки з певним стандартним інтервалом, який приймають за одиницю міри.

Співвіднесення величини ознаки з інтервалом можливих її значень.

Вимірювальні шкали

Шкала найменувань

До шкали відносяться матеріали, у яких досліджувані об'єкти відрізняються один від одного за їх якістю (так вимірюється, наприклад, наявність інтересу до певного виду діяльності).
У шкалі числа не можна додавати і віднімати, а можна тільки встановлювати рівність або нерівність.

Шкала рангів (порядкова)

За шкалою можна здійснити упорядкування об'єктів за величиною певної ознаки (так вимірюються, наприклад, знання студентів, кваліфікація викладачів тощо).
Усі ознаки розміщуються за рангом – від найбільшого до найменшого або навпаки.

Шкала інтервалів

Шкалою зіставляють величини досліджуваної ознаки з певним стандартним інтервалом, який приймають за одиницю міри (так вимірюють, наприклад, швидкість читання учнем тексту, вагу (1 кг), довжину (1 м), кількість помилок, кількість виконаних завдань тощо).

Критерії якості педагогічних вимірювань

Вибираючи ті чи інші методи вимірювання результатів педагогічного дослідження, орієнтуйтеся на критерії якості педагогічних вимірювань:

Об'єктивність	<ul style="list-style-type: none">максимальна стандартизація процедури дослідження з метою одержання результатів, незалежних від стану, кількості та особистісних характеристик тих, хто його проводить.
Надійність	<ul style="list-style-type: none">рівень стійкості результатів, повторюваності їх під час додаткових вимірів у стандартних умовах.
Валідність	<ul style="list-style-type: none">складна комплексна характеристика вимірювання, що визначається як параметрами засобу й процедури його виконання, так і властивостями досліджуваної ознаки.
Точність	<ul style="list-style-type: none">визначає мінімальну або системну помилку, з якою можна провести вимірювання цим методом.

Основні поняття математичної статистики у педагогічних дослідженнях

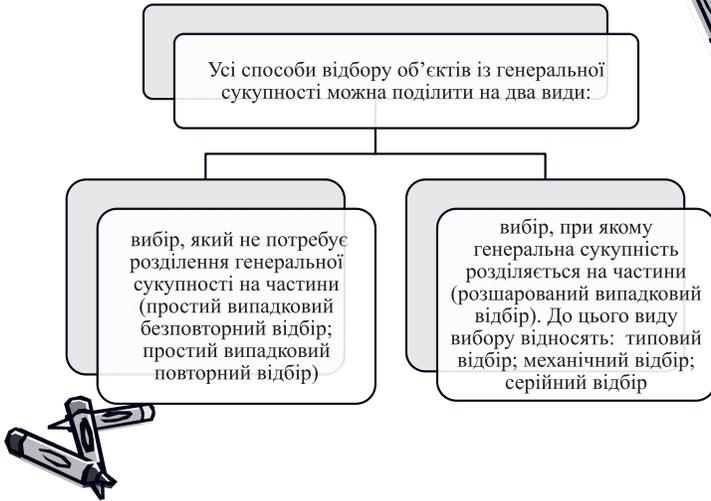
Початковим поняттям статистики є поняття **статистичної сукупності**, яка об'єднує будь-яку множину досліджуваних (учнів, студентів) за однією чи кількома певними ознаками. Основна **вимога до виділення досліджуваної вибіркової сукупності** – це її якісна однорідність, наприклад, за рівнем знань, зростом, вагою й іншими ознаками.

Генеральна сукупність	<ul style="list-style-type: none">множина, всі елементи якої володіють якимись загальними ознаками
Вибіркова сукупність	<ul style="list-style-type: none">взята для вивчення частина генеральної сукупності.
Об'єм сукупності	<ul style="list-style-type: none">кількість об'єктів генеральної чи вибіркової сукупності.
Репрезентативна вибірка	<ul style="list-style-type: none">правильне відображення ознак генеральної сукупності у вибірці.

Способи організації вибірки

Види відбору

Простий випадковий	<ul style="list-style-type: none">відбір з генеральної сукупності, при якому кожний об'єкт, що витягається, має однакову імовірність потрапити до вибірки.
Типовий	<ul style="list-style-type: none">відбір, під час якого об'єкти відбирають не з усієї генеральної сукупності, а лише з її типових частин.
Механічний	<ul style="list-style-type: none">відбір, під час якого генеральна сукупність механічно поділяється на стільки частин, скільки має бути об'єктів у вибірці. З кожної частини випадковим чином відбирають один об'єкт.
Серійний	<ul style="list-style-type: none">відбір, під час якого об'єкти із генеральної сукупності відбирають не по одному, а серіями, які і досліджують.

Статистичні показники

Щоб визначити вірогідність відмінностей двох методик удаються до розрахунку таких статистичних показників (параметрів):

середньої арифметичної величини

середнього квадратичного відхилення

середньої похибки середнього арифметичного

середньої похибки різниці

Середні (аналітичні) величини

Середня арифметична величина застосовується у випадках, коли між визначальною властивістю і даною ознакою існує пряма пропорційна залежність (під час поліпшення показників роботи академічної групи поліпшуються також показники роботи кожного студента цієї групи).

Середньою арифметичною статистичного ряду називають суму добутків усіх варіант на відповідні частоти, поділену на суму частот.

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^m x_i n_i}{n}$$

де x_i – варіанти дискретного ряду (середини інтервалів інтервального статистичного ряду); n_i – відповідні їм частоти, n – об'єм вибірки.

Структурні величини

У статистичному аналізі застосовують структурні величини або порядкові середні.

Медіаною (Me) статистичного ряду називають значення ознаки, що припадає на середину ранжованого ряду спостережень.

Медіана може визначатися як для порядкових, так і для кількісних ознак.

Модю (Mo) статистичного ряду називають значення ознаки, якій відповідає найбільша частота.

Головною вадою показників середнього є те, що вони не відображають варіації значень ознак, а вказують лише на деяке середнє, навколо якого групуються інші значення ознаки.

Структурні величини

Найпростішим показником варіації є статистичний розмах R (або розмах варіації), що дорівнює різниці між максимальною та мінімальною варіантами ряду.

$$R = X_{\max} - X_{\min}$$

Найбільшу цікавість являють міри варіації (розсіювання) спостережень навколо середніх величин.

Дисперсію s^2 статистичного ряду називають середню арифметичну квадратів відхилень варіант від їх середньої арифметичної.

$$s^2 = \frac{\sum_{i=1}^m (x_i - \bar{x})^2 n_i}{n}$$

Враховуючи, що $W_i = \frac{n_i}{n}$, формулу можна переписати у вигляді

$$s^2 = \sum_{i=1}^m (x_i - \bar{x})^2 W_i$$

Середнє квадратичне відхилення

Бажано у якості міри варіації мати характеристику, яка була б виражена у тих самих одиницях, що й значення ознаки. Такою характеристикою є **середнє квадратичне відхилення** σ – арифметичне значення кореня квадратного з дисперсії

$$\sigma = \sqrt{s} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^m (x_i - \bar{x})^2 n_i}{n}}$$

Можна також розглянути характеристику, яка не має розмірності – **коефіцієнт варіації**, який дорівнює відсотковому відношенню середньої квадратичної відхилення до середньої арифметичної.

$$V = \frac{s}{\bar{x}} * 100\%$$

Якщо значення коефіцієнту варіації досить великі (наприклад, більші 100%), то це свідчить про неоднорідність значень ознаки.

Середня похибка середнього арифметичного

Поняття „**похибка**” в статистиці означає наскільки середня арифметична величина, отримана на вибірковій сукупності, наприклад, середня арифметична рейтингу студентів груп, охоплених експериментом, відрізняється від істинної середньої арифметичної величини, яка була б отримана на генеральній сукупності за таких самих умов.

Середня арифметична в дослідженнях лежить у межах від $\bar{\bar{x}} - \mu$ до $\bar{\bar{x}} + \mu$

Середня похибка середньої арифметичної обчислюється за формулою:

$$\mu = \pm \frac{\sigma}{\sqrt{n}}$$

де σ – середнє квадратичне відхилення; n – об’єм вибірки.

Статистична перевірка педагогічної гіпотези

Статистична гіпотеза H_1 , яка висунута, може бути правильною або неправильною, тому виникає необхідність її перевірки. Перевірка гіпотези здійснюється за даними вибірки, тобто статистичними методами. Тому перевірку гіпотези за даними вибірки називають *статистичною*.

Для перевірки правильності статистичної гіпотези H_1 необхідно:

- визначити гіпотезу H_1 , альтернативну до гіпотези H_0 ;
- обрати статистичну характеристику перевірки;
- визначити допустиму імовірність похибки першого роду, тобто рівень значущості α ;
- знайти за відповідною таблицею критичну область (критичну точку) для обраної статистичної характеристики.

До критичної області належать такі значення статистичної характеристики, при яких гіпотеза H_0 відхиляється на користь альтернативної гіпотези H_1 .

Зведення дослідницьких даних

Зведення дослідних даних – це систематизація та встановлення якісних і кількісних залежностей між факторами, що досліджувались.

Щоб кількісні показники результатів дослідження дали можливість виявити наявність деяких залежностей між досліджуваними факторами, їх потрібно певним чином упорядкувати.

У цьому випадку застосовують статистичні методи ранжування і групування.

Метод ранжування – це розподіл кількісних показників за певним порядком: за ступенем їх важливості або значущості; за послідовністю зростання, спадання.

Групування полягає в розподілі сукупності на групи за істотними для них ознаками. Показники групування можуть бути кількісними та якісними. Дослідні дані можуть згруповуватися за однією або кількома ознаками.

Статистичні таблиці

Невід'ємним елементом зведення та групування є **статистичні таблиці**. За допомогою таблиць зручно порівнювати і аналізувати зведені дані.

За структурою розрізняють такі **типи таблиць**:

Проста таблиця	містить перелік даних, зібраних про окремі явища досліджуваного об'єкта.
Групова таблиця	в таблиці окремі частини досліджуваної сукупності групуються за певною ознакою.
Комбінована таблиця	містить дані про досліджувані фактори, які згруповані за декількома ознаками.
Складена таблиця	утворена шляхом об'єднання кількох простих або групових таблиць.
Шахова таблиця	використовується під час накопичення, обробки і представлення матеріалу.

Графічний метод

Графічний метод зведення дослідних даних полягає в побудові графічних залежностей між досліджуваними факторами (величинами).

Графічні залежності можуть мати вигляд **графіків і діаграм**.

Під час побудови графіків необхідно дотримуватися певних вимог:

- представляти графічно не всі, а лише основні результати аналізу, ті, на які необхідно звернути особливу увагу;
- кожен графік повинен мати раціональні розміри;
- розміщення і оформлення графіків має сприяти їх читанню;
- графік оформляти необхідно таким чином, щоб найбільш характерні сторони і зв'язки були чітко виразні;
- можна застосовувати різні кольори і шрифти.

Для побудови графіків застосовують рівномірні та нерівномірні (функціональні) шкали.

Рівномірною вважається шкала, впродовж якої відстань між двома сусідніми поділками не змінюється.

У функціональної шкали відстань між двома сусідніми поділками постійно змінюється за певним математичним законом.

Приклад рівномірної шкали

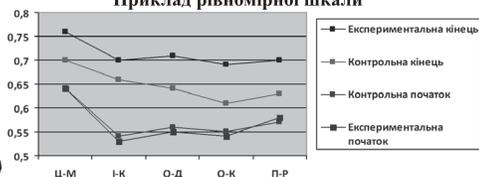

Рис. Динаміка формування готовності майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності

Більш наочно, ніж лінійні графіки, залежності між досліджуваними факторами відображають **діаграми**. Найпоширенішими є лінійні діаграми, площинні, стовпчикові (вертикальні і горизонтальні) та секторні.

Приклад стовпчикової вертикальної діаграми

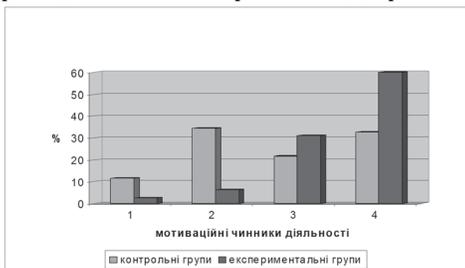

Рис. Порівняльні дані після впровадження експериментальної технології

Для представлення розподілу частот використовується в основному два способи: полігон частот і кумулятивна відсоткова крива частоти.

Приклад полігону частот та нормальної (теоретичної) кривої

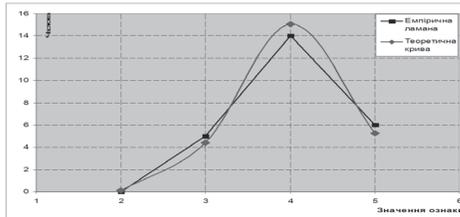

Рис. Нормальна (теоретична) крива та полігон частот, що спостерігались, (емпірична ламана) генеральної сукупності рівня сформованості інформаційної культури в експериментальній групі

Статистичні критерії

Статистичний критерій - це вирішальне правило, що забезпечує прийняття істинної та відхилення хибної гіпотези з високою ймовірністю.

Статистичні критерії можна поділити на дві категорії:

Параметричні критерії

- При перевірці статистичних гіпотез за допомогою параметричних критеріїв вибірки мають відповідати закону нормального розподілу і підраховуються параметри вибірок – середні арифметичні помилки, середні квадратичні відхилення, дисперсії та ін.

Непараметричні критерії

- Непараметричні критерії застосовують у випадках, коли вибірки не можливо перевірити на нормальність розподілу або коли вони не відповідають нормальному закону. Для розрахунку цих критеріїв не потрібно визначати різні параметри вибірок.

Параметричний t – критерій Стьюдента

Критерій Стьюдента використовується для визначення того, чи є різниця між середніми значеннями показників ефективності в контрольній та експериментальній групах суттєвою. Він вираховується за формулою:

$$t = \frac{(\bar{x}_1 - \bar{x}_2)}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{n_1} + \frac{\sigma_2^2}{n_2}}}$$

Непараметричний критерій Пірсона χ^2

Критерій Пірсона використовується для:

зіставлення двох, трьох або більше емпіричних розподілів однієї і тієї ж ознаки

зіставлення емпіричного розподілу ознаки з теоретичним (рівномірним, нормальним)

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^m \frac{(f_{ei} - f_T)^2}{f_T}$$

f_T - частота теоретична
 f_{ei} - частота емпірична

Критерій F-розподілу Фішера

F-критерій Фішера
обчислюється за
формулою:

$$F = \frac{\sigma_1^2}{\sigma_2^2}$$

де σ_1^2 – більша дисперсія,
 σ_2^2 – менша дисперсія.

Кореляційний аналіз

Кореляційний аналіз – метод, який застосовують тоді, коли дані спостережень чи експерименту можна вважати випадковими та вибраними з сукупності, що розподілена за багатовимірним нормальним законом.

Головна задача кореляційного аналізу полягає у виявленні зв'язку між випадковими змінними шляхом точкових та інтервальних оцінок різних коефіцієнтів кореляції.

Розглянемо простішу модель кореляційного аналізу. Щільність сумісного нормального розподілу змінних X та Y має вигляд.

$$P_{xy} = \frac{K_{xy}}{\sigma_x \sigma_y} = \frac{M[(x - a_x)(y - a_y)]}{\sigma_x \sigma_y} = \frac{M(xy) a_x a_y}{\sigma_x \sigma_y}$$

Величина R характеризує щільність зв'язку між випадковими змінними x та y в генеральній сукупності.

Ці параметри дають вичерпні дані про кореляційну залежність між змінними.

Багатомірні методи аналізу

Дисперсійний аналіз – основна задача – визначення впливу різних факторів на мінливість ознаки, яка вивчається.

Регресійний аналіз – наукове дослідження закономірностей між явищами, які залежать від багатьох факторів.

Факторний аналіз – аналіз впливу окремих факторів (причин) на результативний показник за допомогою детермінованих чи стохастичних прийомів дослідження.

Кластерний аналіз – багатовимірна статистична процедура за допомогою якої виконується збір даних, що містять інформацію про вибірку об'єктів, сортування об'єктів у порівняно однорідні групи (кластери).

Латентно-структурний аналіз – сукупність аналітико-статистичних процедур виявлення прихованих змінних (ознак), а також внутрішньої структури зв'язків між ними.

Визначення вірогідності одержуваних результатів

Вірогідність одержуваних результатів доводиться обчисленням спеціальних коефіцієнтів вірогідності (значущості).

Тест рангової кореляції Спірмена використовує найбільш загальні припущення про залежність дисперсій похибок регресорів від значення самих регресорів: $\sigma^2 = f_i(x_i), i = 1..n$

При цьому ніяких додаткових припущень щодо виду функцій не робиться, як і обмежень, що стосуються закону розподілу похибок регресії, що є перевагою даного критерію порівняння.

Коефіцієнт рангової кореляції знаходять за формулою:

$$r = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^m (r_i - S_i)^2}{n^3 - n}$$

де r_i і S_i - ранги i -го об'єкта по змінних X і Y ; n - число пар спостережень.

Якщо ранги всіх об'єктів рівні ($r_i = s_i, i = 1, 2, \dots, n$) то коефіцієнт рангової кореляції Спірмена $\rho = 1$
При повному оберненому зв'язку, коли ранги об'єктів за двома ознаками розміщені в зворотному напрямку, можна показати, що $\rho = -1$ У решті випадків $|\rho| < 1$.

Семинар 2.

Вимоги до оформлення результатів педагогічного дослідження

Основні поняття теми:

- вимоги до змісту монографії;
- вимоги до оформлення дисертаційної роботи;
- вимоги до автореферату дисертації;

- стаття;
- доповідь;

- апробація результатів дослідження;
- впровадження результатів дослідження.

Вимоги до змісту монографії

Монографія – це наукова праця у вигляді книги, яка містить повне або поглиблене дослідження однієї проблеми або теми, що належить одному або кільком авторам.

- **Види монографій** – наукові й практичні.

Наукова монографія – це науково-дослідна праця, предметом викладу якої є вичерпне узагальнення теоретичного матеріалу з наукової проблеми або теми з критичним його аналізом, визначенням вагомості, формулюванням нових наукових концепцій.

- Монографія фіксує науковий пріоритет, забезпечує первинною науковою інформацією суспільство, слугує висвітленню основного змісту і результатів дисертаційного дослідження.

Структура наукової монографії

Титульний аркуш	Містить повну назву установи (закладу), де виконано роботу, прізвище, ім'я, по батькові автора, назву роботи, місто і рік.
Анотація	Містить стислу характеристику змісту видання, призначення, його форми та інші особливості, її обсяг становить приблизно 500 знаків (70 слів). Текст анотації має бути лаконічним і доступним читачам.
Вступ або передмова	Розкривається значення проблеми, її актуальність, мета і завдання, огляд основних публікацій з теми, перелік використаних джерел, організацій та осіб, які сприяли виконанню роботи, її читачька адреса тощо.
Основна частина	Складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. У логічній послідовності викладаються основні наукові дослідження, ідеї, концепції, експериментальні дані, наукові факти та висновки.

Структура наукової монографії

Висновки або післямова	Узагальнюються найсуттєвіші положення наукового дослідження, підводяться підсумки, доводиться достовірність та обґрунтованість нових наукових положень, визначаються проблеми, які потребують подальшого дослідження.
Література	Список літератури може бути алфавітним; хронологічним; тематичним (за розділами, підрозділами роботи); у порядку згадування джерел у тексті. Архівні документи у списку наводять після друківаних матеріалів.
Додаток	Розміщують матеріали, які доповнюють та ілюструють основний текст: копії документів, таблиці, математичні розрахунки, формули, графіки, глосарій тощо.
Зміст	Розміщують на початку або в кінці монографії. У ньому наводяться найменування розділів і підрозділів та номери їхніх початкових сторінок, що допомагає отримати повне уявлення про зміст і структуру видання.

Вимоги до наукової монографії

Наявність рекомендації вченої ради наукової установи, організації або вищого навчального закладу про опублікування монографії, про що має бути зазначено у вихідних даних.

Тираж не менше 300 примірників.

Наявність міжнародного реєстраційного номера ISBN.

Монографія повинна бути опублікована без співавторів.

Монографія має обов'язково містити результати наукових досліджень автора, опубліковані раніше у фахових виданнях України та інших країн.

Наявність рецензій не менше двох докторів наук, фахівців за спеціальністю дисертації, про що має бути зазначено у вихідних даних монографії.

Основні вимоги до змісту дисертаційного дослідження

Дисертація на здобуття наукового ступеня є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто у вигляді спеціально підготовленого рукопису або опублікованої наукової монографії.

Теми дисертацій пов'язують, як правило, з напрямками основних науково-дослідних робіт наукових установ і організацій, затверджують ученими (науково-технічними) радами для кожного здобувача персонально з одночасним призначенням наукового керівника.

Основні вимоги до змісту дисертаційного дослідження

Докторська дисертація

повинна містити раніше не захищені наукові положення та одержані автором нові науково обґрунтовані результати у певній галузі науки, які у сукупності розв'язують важливу наукову або науково-прикладну проблему.

Кандидатська дисертація

повинна містити результати проведених автором досліджень та одержаних нових науково обґрунтованих результатів, які у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі науки.

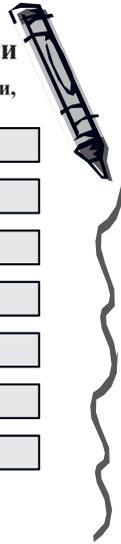

Максимальний обсяг кандидатської дисертації – (156-216 сторінок формату А4),
докторської – (360-408 сторінок формату А4).

Вимоги до структури дисертаційної роботи

Дисертація повинна мати такі структурні елементи, розміщені в певній послідовності:

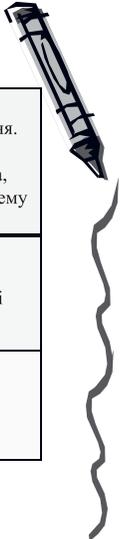
Основні вимоги до вступу дисертації

У вступі розкриваються сутність і стан наукової проблеми та її значущість, підстави і вихідні дані для розроблення теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

Актуальність теми	Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми обґрунтовують актуальність і доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва, особливо на користь України.
Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами	Коротко викладають зв'язок обраного напрямку досліджень з планами організації, де виконана робота. Обов'язково зазначають номери державної реєстрації науково-дослідних робіт, а також роль автора у виконанні цих робіт.
Мета і завдання дослідження	Формулюють мету роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Мета повинна вказувати на об'єкт і предмет дослідження.

Основні вимоги до вступу дисертації

Об'єкт і предмет дослідження	<i>Об'єкт дослідження</i> – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення. <i>Предмет дослідження</i> міститься в межах об'єкта. Саме на нього спрямована основна увага дисертанта, оскільки предмет дослідження змістовно визначає тему дисертаційної роботи.
Наукова новизна одержаних результатів	<i>Новизна визначається</i> шляхом вказування того, що було відомо у світовій науці щодо положень, сформульованих здобувачем, раніше, й на цій основі виокремлення того, що ним пропонується нового.
Практичне значення одержаних результатів	Надаються відомості про використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання.

Основні вимоги до вступу дисертації

Впровадження результатів	Необхідно дати короткі відомості щодо впровадження результатів досліджень із зазначенням назв організацій, в яких здійснена реалізація, форм реалізації та реквізитів відповідних документів.
Особистий внесок автора	У випадку використання в дисертації ідей або розробок, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові праці, здобувач повинен відзначити цей факт у дисертації з обов'язковим зазначенням конкретного особистого внеску в ці праці.
Апробація результатів	Вказується, на яких наукових конференціях, нарадах оприлюднено результати досліджень, викладені у дисертації.
Публікації	Вказують, у кількох монографіях, статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, авторських свідоцтвах опубліковані результати дисертації.

Вимоги до основної частини та висновків дисертації

Основна частина дисертації складається з розділів і підрозділів. Кожний розділ починають з нової сторінки. У кінці кожного розділу формулюють висновки.	
I розділ	Окреслюють основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, здобувач повинен назвати ті питання, що залишилися невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми.
II розділ	Обґрунтовують вибір напрямку досліджень, розробляють загальну методику проведення дисертаційного дослідження.
Наступні розділи	Викладають результати власних досліджень з висвітленням того нового, що автор вносить у розроблення проблеми.
Висновки	Необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

Вимоги до оформлення списку використаних джерел

Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи.

Оформлення додатків дисертаційної роботи

До додатків за необхідності доцільно включати допоміжний матеріал:

проміжні математичні доведення, формули та розрахунки;

таблиці допоміжних цифрових даних;

протоколи й акти випробувань, впровадження, розрахунки економічного ефекту;

інструкції та методики, опис алгоритмів і програм вирішення задач за допомогою комп'ютерних програм, розроблених у дисертаційній роботі;

допоміжні ілюстрації.

Додатки можуть бути надані у вигляді окремої частини (том, книга). Обсяг додатків не повинен перевищувати обсягу дисертації.

Оформлення додатків дисертаційної роботи

• Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ, наприклад, додаток А, додаток Б. Один додаток позначається як додаток А.

• Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А.

• Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка.

Вимоги до автореферату дисертації

Призначення автореферату – ознайомлення наукових працівників з основними ідеями та висновками дисертації, внеском здобувача у розробку та вирішення наукової проблеми (завдання), з результатами досліджень та структурою дисертаційного дослідження. Автореферат має ґрунтовно розкривати зміст дисертації, в ньому не повинно бути надмірних подробиць, а також інформації, якої немає в дисертації.

Вимоги до структури автореферату дисертації

Структура автореферату

- **Загальна характеристика роботи** повинна містити елементи вступу дисертації, а також інформацію щодо структури дисертації, повного обсягу дисертації в сторінках, а також обсягу, що займають ілюстрації, таблиці, додатки, список використаних джерел (із зазначенням кількості найменувань).
- **Основний зміст** автореферату повинен містити стисло викладений зміст дисертації за розділами.
- **Висновки** повинні співпадати із загальними висновками дисертації.
- **Список опублікованих праць** за темою дисертації подається відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням прізвищ усіх співавторів.
- **Анотація** повинна містити інформацію про зміст та результати дисертаційної роботи. Викладення матеріалу в анотації повинно бути стислим і точним.

Вимоги до оформлення автореферату дисертації

Автореферат оформляється відповідно до державних стандартів України.

Обсяг автореферату дисертації визначається вимогами «Порядку присудження наукових ступенів». До обсягу автореферату не входять обкладинка автореферату, список опублікованих автором праць, анотації.

Структурні частини автореферату не нумеруються, їх назви друкують великими літерами.

Автореферат друкується з використанням шрифтів текстового редактора Word розміру 14 pt з одинарним міжрядковим інтервалом, залишаючи поля таких розмірів: верхнє, ліве і нижнє – 20 мм, праве –10 мм.

Сторінки автореферату нумеруються, починаючи з першої сторінки, де міститься загальна характеристика роботи. Номери сторінок проставляються арабськими цифрами у центрі верхнього поля.

Автореферат дисертації видається друкарським способом у вигляді брошури тиражем не менше 100 примірників. Текст друкується на обох сторонах аркуша формату А5 (148x210 мм).

Основні вимоги до змісту та структури статті

Наукова стаття — один з основних видів публікацій. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання з теми дисертації, фіксує науковий пріоритет автора, робить матеріал надбанням фахівців.

Стаття повинна мати такі структурні елементи:

Вступ

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Формулювання мети статті

Виклад змісту власного дослідження

Висновок

Бібліографічний список цитованої літератури

Анотації

Основні вимоги до змісту та структури тез доповіді

Тези доповіді — це опубліковані до початку наукової конференції (симпозіуму) матеріали попереднього характеру, де викладено основні аспекти наукової доповіді. Вони фіксують науковий пріоритет автора й містять матеріали, відсутні в інших публікаціях

Виклад суті доповіді доцільно здійснювати у такій послідовності:

- актуальність проблеми;
- стан розробки проблеми;
- наявність проблемної ситуації між необхідністю її вивчення, удосконалення та сучасним станом її розробки та втілення;
- основна ідея, положення, висновки дослідження, якими методами це досягнуто;
- основні результати дослідження, їхнє значення для розвитку теорії та/або практики.

Посилання на джерела, цитати в тезах доповіді використовуються рідко.

Основні вимоги до змісту та структури доповіді

Доповідь — документ, в якому викладаються певні питання, подаються висновки, пропозиції. Вона призначена для усного (публічного) читання та обговорення.

Наукова доповідь — це публічне повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання).

Структура тексту доповіді практично аналогічна плану статті й може складатися із вступу, основної й підсумкової частини.

При написанні доповіді слід зважати, що суттєва частина матеріалу опублікована в її тезах. Крім того, частина матеріалу подається на плакатах (слайдах, моніторі комп'ютера, схемах, діаграмах, таблицях та ін.). Тому доповідь повинна містити коментарі до ілюстративного матеріалу, а не його повторення.

Доповідач має реагувати на попередні виступи з теми своєї доповіді. Доцільним є полемічний її характер: це викликає інтерес слухачів.

Обсяг доповіді становить 8–12 сторінок (до 30 хвилин).
Доповідь на чотирьох-шести сторінок називається повідомленням.

Апробація результатів педагогічного дослідження

Основні форми апробації наукових досліджень:

Колективне обговорення роботи	<ul style="list-style-type: none">• проводиться в колективі, де виконувалась НДР, на засіданнях кафедри, відділу, лабораторії залежно від особливостей теми.
Наукові семінари	<ul style="list-style-type: none">• форма колективного обговорення наукових проблем, яка забезпечує умови для розвитку мислення через дискусію.
Конференції (форуми, симпозиуми)	<ul style="list-style-type: none">• збори, наради представників наукових, громадських та інших організацій для обговорення і розв'язання певних питань.
Конгрес	<ul style="list-style-type: none">• з'їзд або нарада з широким представництвом переважно міжнародного характеру.

Апробація результатів педагогічного дослідження

Основні форми апробації наукових досліджень:

Оприлюднення результатів наукових досліджень	<ul style="list-style-type: none">• може здійснюватись у формі: публікації статей у фахових виданнях, тез виступів на конференціях, семінарах, симпозиумах, нарадах, круглих столах тощо, опублікування наукової монографії, автореферату дисертації.
Експериментальне впровадження	<ul style="list-style-type: none">• впровадження як елемент самого дослідження необхідно вирізняти від впровадження, яке здійснюється після завершення роботи.• <i>Перше</i> передбачає не тільки удосконалення практики, але й перевірку, уточнення і розвиток теорії та методики, відпрацювання рекомендацій.• <i>Друге</i> передбачає впровадження відпрацьованих, готових, перевірених результатів для удосконалення практики.

Впровадження результатів педагогічного дослідження

Впровадження завершених наукових досліджень полягає в передачі наукових результатів у практичне використання.

Основними *результатами наукових досліджень* є такі:

теоретичні результати
(визначення/уточнення термінології, виявлення властивостей об'єктів, що досліджувались, закономірностей їх взаємодії з іншими явищами тощо).

методологічні або методичні результати
(розроблення методик обліку, аналізу, контролю, оцінки об'єктів, що досліджувались тощо).

прикладні (практичні) результати
(застосування розроблених класифікацій, методик, алгоритмів тощо).

Основними *рівнями впровадження результатів наукових досліджень* є такі: державний, регіональний, галузевий, окреме підприємство, навчальний процес.

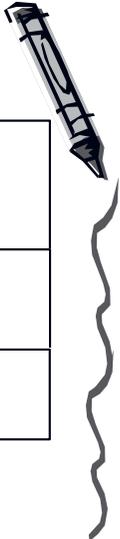

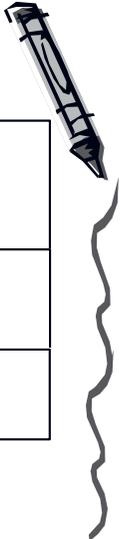
Семінар 3.

Організація дослідницької роботи студентів

Основні поняття теми:

	<ul style="list-style-type: none">• навчання, засноване на дослідженнях;• навчально-дослідницька робота;• форми науково-дослідної роботи студентів;
	<ul style="list-style-type: none">• науковий гурток;• проектна діяльність студента;• курсова робота;
	<ul style="list-style-type: none">• олімпіада;• конкурс студентських наукових робіт.

Принципи інтеграції досліджень у навчальний процес

У сучасній практиці провідних університетів ефективним методом набуття студентами дослідницьких компетенцій є інтеграція досліджень у навчальний процес.

Перехід від проблемно-орієнтованого навчання до навчання, заснованого на дослідженні, передбачає наявність реального наукового дослідження, до якого можна долучати студентів.

Для цього студенти опановують теорію дослідження за допомогою лекцій, семінарів та активного вивчення наукових статей, а потім проводять дослідження на основі спеціально розроблених викладачами дослідницьких питань, розв'язання яких передбачає використання різних методів, які, як правило, притаманні одночасно різним дисциплінам.

Різниця між двома видами навчання

Методи ефективного поєднання викладання і досліджень:

організація гостьових лекцій за участі колег чи відомих наукових експертів у тій чи іншій сфері з метою публічного обговорення важливих аспектів досліджень

використання на заняттях спеціальних відеоматеріалів чи презентацій, які стосуються досліджуваних проблем і відображають погляди авторитетних учених

залучення останніх результатів наукових досліджень до навчальної програми задля їх опрацювання і обговорення на заняттях

розробка спеціального пакета наукових завдань для студентів для розвитку навичок огляду літературних джерел, планування наукових експериментів тощо

залучення студентів до участі в наукових проектах, студентських наукових спільнотах, Інтернет-форумах і дискусіях для обговорення важливих наукових питань

Моделі інтеграції досліджень у навчальний процес (Healey 2005)

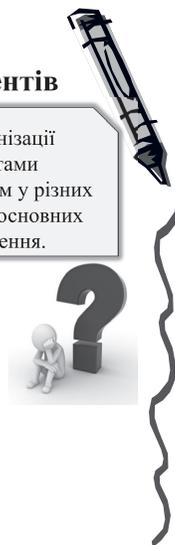
<i>Орієнтація на зміст досліджень та їх результати</i>	<i>Студенти як активні учасники навчального процесу</i>		Вертикальна вісь показує ступінь залучення студентів у дослідницький процес
	Навчання, що базується на науковому керівництві <i>(Research-tutored)</i>	Навчання, що базується на дослідженнях <i>(Research-based)</i>	
	Залучення студентів у дослідницькі дискусії	Безпосереднє здійснення досліджень і наукового пошуку	
	Навчання, кероване дослідженнями <i>(Research-led)</i>	Навчання, орієнтоване на дослідженнях <i>(Research-oriented)</i>	Горизонтальна вісь показує глибину охоплення студентами досліджень у навчальному процесі
	<i>Студенти як пасивні учасники навчального процесу</i>		

Ознаки дослідницької роботи студентів

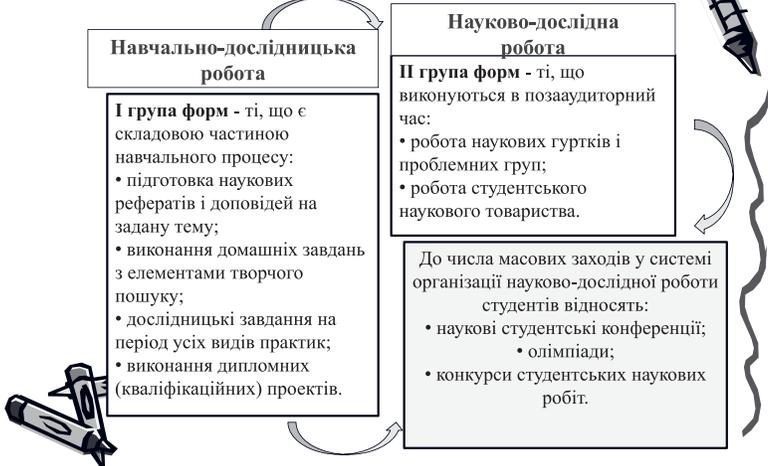
Дослідницька діяльність студентів – це форма організації освітньої роботи, що пов'язана з вирішенням студентами дослідницького завдання із заздалегідь невідомим рішенням у різних сферах науки, техніки і мистецтва і передбачає наявність основних етапів діяльності, характерних для наукового дослідження.

Ознаки дослідницької діяльності:

- чітка методика дослідження;
- власний емпіричний матеріал, отриманий у результаті спостереження або експерименту;
- самостійний аналіз емпіричних даних;
- новизна висновків і рішень.

Види і форми дослідницької роботи студентів

Дослідницька робота студентів I курсу навчання

Форми організації дослідницької роботи студентів:

Лабораторні та практичні заняття з елементами дослідження

Пошук наукової літератури за певною темою

Реферування наукової літератури

Анотування

Конспектування у навчальному процесі

Науковий гурток

Лабораторні та практичні заняття. Пошук наукової літератури

Лабораторні роботи та практикуми

- теоретичне й експериментальне обґрунтування кожного етапу вивчення об'єкту дослідження;
- налагодження і перевірка апаратури;
- отримання архівних документів;
- співставлення даних, отриманих різними методами.

Пошук наукової літератури за певною темою

- перший варіант – студенти шукають літературу за індивідуально визначеними темами (варто визначити певну мінімальну кількість позицій);
- другий варіант – викладач визначає одну тему для всіх студентів (доцільно провести змагання з метою з'ясування того, хто знайде більше літературних джерел).

Реферування наукової літератури

Реферування наукової літератури полягає у тому, що викладач пропонує студентам наукову літературу (книгу, її розділи, декілька книжок, наукові статті тощо) і студенти самостійно їх опрацьовують і представляють короткий звіт у вигляді невеликого (2-3 стор.) реферату та опису своїх вражень від прочитаного.

Процес написання реферату включає:

- вибір теми;
- підбір необхідної літератури та її вивчення;
- складання плану;
- написання тексту та його оформлення;
- усний виклад реферату.

Обсяг реферату визначається специфікою теми і змістом документів, кількістю інформації, її науковою цінністю або практичним значенням.

Анотування

Анотування – процес аналітично-синтетичного опрацювання інформації, мета якого отримання узагальненої характеристики документа, що розкриває логічну структуру і зміст. Анотації використовуються для стислої характеристики наукової статті, монографії, дисертації тощо.

За функціональним призначенням анотації бувають довідкові та рекомендаційні.

Довідкова анотація
уточнює заголовки і повідомляє відомості про автора, зміст, жанр та інші особливості документа, що відсутні в бібліографічному описі.

Рекомендаційна анотація
покликана активно пропагувати, зацікавлювати, переконувати в доцільності прочитання документа, тому в рекомендаційних анотаціях є дидактична спрямованість, педагогічні рекомендації, методичні поради тощо, за обсягом вони ширші, ніж довідкові.

Конспектування

Конспект (від лат. conspectus – огляд) – короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо, тобто скорочений запис певної інформації. Тут знаходять відображення основні положення тексту, які при необхідності доповнюються, аргументуються, ілюструються яскравими прикладами тощо.

Для конспектування, як і реферування, використовуються такі способи викладу матеріалу: опис, оповідь, міркування.

За своїм обсягом конспект не перевищує 1/3 всього первинного тексту.

Наукові гуртки та проблемні групи

Студентський науковий гурток – це наукове студентське об'єднання (товариство), що працює на добровільних началах у позанавчальний час у складі кафедри чи наукового підрозділу вищого навчального закладу.

Типи наукових гуртків:

- предметний науковий гурток
- науково-дослідний гурток зі спеціальності

Мета – вирішення завдань більш високої складності ніж ті, вирішення яких передбачено програмою навчальної дисципліни.

Мета – залучення до проведення активної наукової роботи під керівництвом викладачів чи наукових співробітників кафедри, лабораторії за тематикою підрозділу.

Проблемна група - це тимчасовий науковий колектив студентів різних курсів і факультетів вищого навчального закладу, організований при кафедрі чи науковому підрозділі ВНЗ для спільної розробки наукової проблеми під керівництвом вченого та педагога.

Науковий гурток

Принципи організації роботи наукового гуртка

- доцільність;
- добровільність;
- чітке планування роботи;
- реальність тематики;
- різноманітність методів роботи;
- стабільність складу;
- врахування інтересів і можливостей студентів;
- висока наукова кваліфікація і зацікавленість викладачів;
- дотримання наступності та формування традицій у роботі;
- дійове стимулювання.

Етапи науково-дослідної роботи студентів у гуртку

- I** - студенти знайомляться з основними напрямками розвитку галузі науки, що відповідає їх спеціальності;
- II** - студенти виконують конкретні дослідження у гуртках під керівництвом викладачів та наукових співробітників;
- III** - студентам доручають виконання невеликої, але самостійної теми, яка закінчується складанням письмового звіту та повідомленням на засіданні гуртка.

Загальна кількість членів гуртка складає від 15 до 30 осіб.
Періодичність засідань гуртка - 1-2 рази на місяць.
Тривалість засідання гуртка - 1,5-2 години.

Дослідницька робота студентів II курсу навчання

Форми організації дослідницької роботи студентів:

- проєктна діяльність
- студентські олімпіади
- студентські конференції

Проектна діяльність студентів

Метод проєктів реалізує диференційований, індивідуально-творчий та активно-дієвий підходи в навчанні. Він передбачає розв'язання студентом або групою студентів проблеми, яка орієнтує, з одного боку, на використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого, – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості.

Проект може мати дослідницький, пошуковий, творчий або практико-орієнтований характер.

Основою проєктного методу є орієнтація на інтереси і побажання учасників, формування партнерських стосунків між виконавцями проєкту та викладачем.

Типи навчально-дослідницьких проєктів

Наукові

- збір інформації про об'єкт дослідження з наукових джерел, обробка інформації (аналіз, узагальнення, висновки);
- структура наближена до наукового дослідження;
- домінуюча діяльність – дослідницька, кінцевий продукт – реферат, наукова робота, тези, стаття, доповідь.

Оглядові

- збір інформації про об'єкт дослідження з джерел інформації, розроблених самими учасниками проєкту: соціологічних опитувань, інтерв'ю, анкетувань, тестувань, обробка інформації (аналіз, узагальнення, висновки);
- домінуючою діяльністю є пошукова, кінцевим продуктом – моніторинг, експертиза, публікації, відеофільми.

Типи навчально-дослідницьких проєктів

Творчі

- в основі лежить самостійна колективна творчість;
- домінуючою діяльністю є творча, кінцевим продуктом – газета, твір, відеофільм, сценарій, гра, організація дискусій, дебатів тощо.

Практико-орієнтовані

- головна ознака – упровадження результатів у практику (довідкові матеріали, словники, програми, методичні рекомендації, збірники вправ, сценарії заходів);
- домінуючою діяльністю є прикладна, кінцевим продуктом – опубліковані матеріали.

Етапи підготовки навчально-дослідницького проекту

Підготовчий етап – уведення у проект, визначення теми і цілей проекту; формування груп учасників, розподіл завдань між членами групи.

Дослідницький етап – збір інформації, вирішення поставлених навчальних завдань; обробка й аналіз інформації, обмін нею, що дає можливість ознайомитися з роботою кожного студента.

Технологічний етап – розробка технології створення продукту; виконання операцій, передбачених технологією; створення кінцевого продукту проектної діяльності; формулювання висновків.

Завершальний етап – подання результатів викладачеві та експертам; корегування діяльності; підготовка до презентації кінцевого продукту; презентація проекту, його захист; оцінювання; індивідуальна та групова рефлексія.

Критерії оцінювання навчально-дослідницького проекту

- аргументованість вибору теми;
- обґрунтування потреби;
- практична спрямованість і значущість виконаної роботи;
- об'єм і повнота розробок;
- виконання етапів проектування;
- самостійність, закінченість;
- аргументованість запропонованих рішень, підходів;
- оригінальність теми, оригінальність матеріального;
- втілення і представлення проекту;
- якість оформлення проекту.

Студентські олімпіади

Олімпіада - це змагання студентів у творчому застосуванні здобутих знань, умінь і навичок, а також у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Олімпіада проводиться щороку з метою:

- підвищення якості підготовки фахівців;
- системного вдосконалення навчального процесу, активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Основними завданнями Олімпіади є:

- виявлення та розвиток обдарованої студентської молоді, сприяння реалізації її творчих здібностей;
- стимулювання творчої праці студентів, педагогічних та науково-педагогічних працівників;
- формування кадрового потенціалу для дослідницької, виробничої, адміністративної і підприємницької діяльності;
- відбір студентів для участі в міжнародних олімпіадах.

Джерело: "Положення про проведення Всеукраїнської студентської олімпіади"

Студентські олімпіади

Олімпіада проводиться з навчальних дисциплін, напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою в Україні.

Олімпіада з навчальної дисципліни

це творче змагання з дисциплін циклів гуманітарної, соціально-економічної та природничо-технічної підготовки студентів, які вивчають відповідну дисципліну в поточному або закінчили її вивчати в минулому році.

Олімпіада з напрямку, спеціальності

це творче змагання з професійної та практичної підготовки студентів старших курсів згідно з напрямками і спеціальностями, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними.

Підготовка до олімпіади

Для організації та проведення Олімпіади у вищих навчальних закладах створюються організаційні комітети, журі, апеляційні комісії.

Оргкомітет базового вищого навчального закладу:

- проводить організаційну роботу з підготовки і проведення Олімпіади;
- розробляє порядок проведення відповідного етапу Олімпіади;
- готує документацію для проведення Олімпіади;
- проводить реєстрацію учасників;
- здійснює шифрування та дешифрування письмових робіт учасників;
- надсилає вищим навчальним закладам результати участі кожного студента;
- складає звіт про проведення Олімпіади.

Журі:

- розробляє та затверджує структуру, зміст завдань та оцінює їх виконання;
- перевіряє роботи учасників і визначає переможців Олімпіади;
- аналізує якість виконання студентами завдань, виявляє характерні помилки та оцінює рівень підготовки студентів;
- готує рекомендації щодо вдосконалення навчального процесу з відповідних дисциплін, напрямів, спеціальностей.

Порядок організації та проведення Олімпіади

I та II етапи Олімпіади складаються з турів. Кількість турів (теоретичний, практичний, експериментальний), форми їх проведення (письмові роботи, співбесіди, тестування тощо) на кожному етапі визначають оргкомітети.

I етап Олімпіади

проводиться у січні - лютому поточного року з навчальних дисциплін (які вивчались не менше семестру), напрямів та спеціальностей. Склад оргкомітету, журі та терміни проведення I етапу Олімпіади у кожному вищому навчальному закладі затверджуються наказом ректора. Оргкомітет підводить підсумки I етапу Олімпіади та рекомендує переможців I етапу для участі в II етапі Олімпіади.

II етап Олімпіади

проводиться в квітні - травні поточного року. Терміни проведення II етапу Олімпіади визначаються оргкомітетами базових вищих навчальних закладів і затверджуються наказом МОНУ України.

Дослідницька робота студентів III-IV курсу навчання

Форми організації дослідницької роботи студентів:

- конкурс студентських наукових робіт
- курсова і дипломна робота
- педагогічна практика з елементами дослідження

Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук

Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт проводиться з метою активізації наукової роботи студентів, залучення студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації до участі у наукових програмах, проєктній, конструкторській та інших формах науково-дослідної діяльності.

Основними завданнями Конкурсу є:

- виявлення та розвиток обдарованих студентів, сприяння реалізації їх здібностей;
- стимулювання творчого самовдосконалення студентської молоді;
- формування творчого покоління молодих науковців та практиків для різних галузей суспільного життя;
- пропаганда досягнень науки, техніки та інноваційних технологій;
- активізація науково-дослідної роботи студентів;
- формування команд для участі в міжнародних олімпіадах, конкурсах, турнірах.

Вимоги до наукових робіт

Актуальність теми, глибина аналізу стану розробки проблеми в літературі, інших першоджерел

Ступінь самостійності дослідження – вміння автора відбирати експериментальний, фактичний, статичний, ілюстративний, архівний матеріал, робити самостійні узагальнення, обґрунтовані висновки

Оригінальність ідей, повнота розкриття теми (логічність, аргументованість і грамотність викладу матеріалу, наявність в роботі практичних висновків і рекомендацій, можливість практичного застосування)

Наявність первинної апробації результатів дослідження (на засіданні наукового гуртка, конференції, засіданні кафедри, публікація у наукових фахових виданнях тощо)

Якість оформлення

Порядок проведення Конкурсу та розгляду наукових робіт

Конкурс оголошується на початку кожного навчального року наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Перший тур Конкурсу проводиться у жовтні - грудні.

- Студенти подають роботи на розгляд конкурсної комісії вищого навчального закладу, у якому вони навчаються.
- Конкурсна комісія відбирає не більше трьох наукових робіт з кожної галузі науки (групи спеціальностей або спеціальності) та надсилає їх галузевим конкурсним комісіям у терміни, визначені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Другий тур Конкурсу проводиться у два етапи:

- перший етап - заочний (рецензування робіт);
 - другий етап - очний (науково-практична конференція).
- Авторам кращих наукових робіт галузева конкурсна комісія надсилає запрошення для участі у підсумковій науково-практичній конференції для наукової доповіді та захисту роботи.

Нагороджуються 25% студентів від загальної кількості авторів, на роботи яких є рецензії, з них: дипломом I ступеня - 20%, дипломом II ступеня - 30%, дипломом III ступеня - 50%.

Курсова, дипломна (бакалаврська) робота

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного курсу або з окремих його розділів.

Дипломна робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання у ВНЗ.

Мета роботи

Закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Систематизація, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, виробничих та інших завдань.

Послідовність виконання курсової, дипломної (бакалаврської) роботи

Захист курсової, дипломної (бакалаврської) роботи

Процедура захисту включає:

- доповідь студента про зміст роботи (10-15 хв.);
- запитання до автора;
- оголошення відгуку наукового керівника або його виступ (для бакалаврської роботи – й рецензента);
- відповіді студента на запитання членів комісії із захисту курсової роботи (для бакалаврської роботи – членів ДЕК) та осіб присутніх на захисті;
- заключне слово студента;
- рішення комісії про оцінку роботи.

Педагогічна практика у дослідницькій роботі студента

Дослідницька робота студентів під час практики включає:

- виконання завдання з розроблення наукової проблеми, що визначена студентом для написання курсової (дипломної) роботи;
- дослідження індивідуальних особливостей дітей (учнів) і узагальнення їх у психолого-педагогічну характеристику;
- проведення спостереження за дитячим (учнівським) колективом і узагальнення його у психолого-педагогічну характеристику групи;
- вивчення ступеня застосування вчителем (вихователем) методів та засобів педагогічної діагностики у навчально-виховному процесі;
- збір матеріалів для виконання курсової (дипломної) роботи;
- вивчення і узагальнення перспективного педагогічного досвіду;
- участь у підготовці й проведенні наукових конференцій, семінарів;
- використання наукових принципів і методів при підготовці й проведенні навчальних занять.

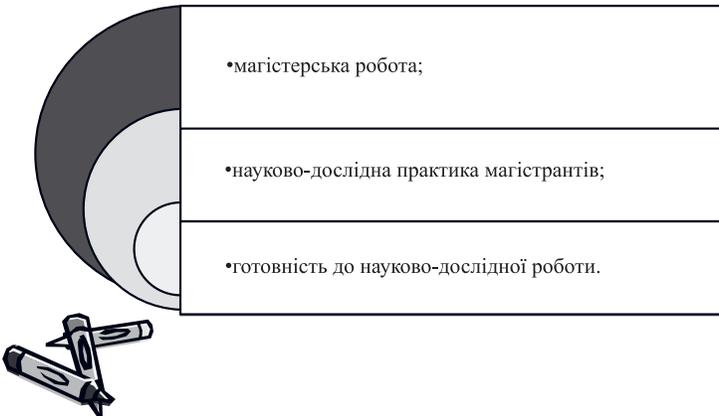

Семинар 4.

Підготовка магістерської роботи як кваліфікаційного дослідження

Основні поняття теми:

•магістерська робота;

•науково-дослідна практика магістрантів;

•готовність до науково-дослідної роботи.

Магістерська робота – форма науково-дослідницької роботи студентів

Магістерська робота (дисертація) – є випускною кваліфікаційною роботою наукового змісту, якій притаманні внутрішня єдність і відображення ходу і результатів розробки обраної теми. Вона має відповідати сучасному рівню розвитку науки у певній галузі, а її тема – бути актуальною.

Особливості роботи

У системі освіти і науки магістерська робота виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою прилюдного захисту і отримання відповідного освітнього рівня магістра.

Головне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї освітньо-наукової кваліфікації, насамперед, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові задачі.

Загальні вимоги до магістерської роботи

Підготовка і захист магістерської роботи проводиться у декілька етапів:

- вибір та уточнення теми, підбір і вивчення літератури;
- розробка плану роботи;
- підготовка тексту магістерської роботи та її оформлення;
- підготовка роботи до захисту, в тому числі й попередній захист на засіданні кафедри;
- захист магістерської роботи на засіданні ДЕК.

Тема роботи має бути актуальною, значущою, такою, що надає можливість максимально застосувати знання, вміння та навички випускника.

Структура магістерської роботи

Структура магістерської роботи:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ;
- розділи і підрозділи основної частини;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Підготовка тексту роботи:

Вступ (актуальність, мета й завдання дослідження, об'єкт і предмет, наукова і можливо практична значущість, характеристика використаної літератури). Обсяг вступу 2-4 сторінки.

Перший розділ основної частини присвячений огляду літератури й висвітлює теоретичні засади теми. Об'єм даного розділу – 10-12 сторінок.

У наступних розділах має бути всебічно проаналізовано досліджувану проблему й запропоновано шляхи її розв'язання.

Висновки - підсумки виконаної роботи. Обсяг - 2-3 сторінки.

Список використаної літератури і джерел наводиться в кінці роботи з нової сторінки за алфавітом авторів і назв робіт.

Обсяг магістерської роботи становить 80–90 стандартних сторінок основного тексту.

Захист магістерської роботи

До захисту роботи у Державній екзаменаційній комісії допускаються студенти, які виконали навчальний план із спеціальності й успішно склали всі іспити й заліки.

Час виступу автора при захисті магістерської роботи не повинен перевищувати 8–10 хвилин, що відповідає виголошенню трьох-чотирьох сторінок друкованого тексту.

Зміст виступу має бути коротким і водночас змістовним. У ньому мають знайти відображення суть досліджуваної проблеми, її актуальність, елементи новизни наукової розробки, використані методи її вирішення. Виступ повинен містити інформацію щодо структури роботи, основні висновки, узагальнення, конкретні пропозиції й рекомендації.

Автор має дати аргументовані відповіді щодо критичних зауважень наукового керівника і рецензента, а також відповісти на запитання, які ставляться під час захисту.

Критерії оцінювання магістерської роботи

Головними критеріями оцінки є теоретичний рівень роботи, її новизна, самостійність, значущість, уміння автора переконливо й аргументовано захистити свої висновки.

При оцінці випускної магістерської роботи виходять з того, що магістр повинен уміти:

- формулювати мету й завдання дослідження;
- скласти план дослідження;
- вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні виходячи із завдань дослідження;
- обробляти отримані дані, аналізувати й синтезувати їх на базі відомих наукових джерел;
- оформляти результати досліджень відповідно до сучасних вимог у вигляді звітів, рефератів, статей.

Науково-дослідна практика

Мета практики – проведення магістрантом наукового дослідження відповідно до обраної і затвердженої на засіданні кафедри тематики відповідно до сучасних вимог, що висуваються до організації і змісту науково-дослідної роботи.

Завдання практики

- оволодіння магістрантом сучасною методологією наукового дослідження;
- закріплення знань, умінь і навичок, отриманих магістрантами в процесі вивчення дисциплін магістерської програми;
- оволодіння сучасними методами збору, аналізу та обробки наукової інформації;
- оволодіння вміннями викладу отриманих результатів у вигляді звітів, публікацій, доповідей;
- формування уявлення про сучасні інформаційні технології наукової інформації;
- формування навичок самоосвіти і самовдосконалення, сприяння активізації науково-дослідної діяльності магістрантів.

Зміст науково-дослідної практики

Практика передбачає проведення таких видів робіт:

- ознайомлення з інформаційними, довідковими, реферативними виданнями з проблеми дослідження;
- складання бібліографічного списку до теми магістерської роботи;
- написання реферату з теоретичної частини магістерської роботи;
- участь у науково-дослідній роботі кафедри (допомога у підготовці до видання збірок наукових праць, у підготовці і проведенні конференцій);
- виступ з доповідями на засіданні кафедри (на студентських наукових конференціях, на науково-практичних конференціях університету);
- підготовку й написання статті або тез наукової доповіді разом з викладачем-методистом або науковим керівником магістерської роботи;
- письмове рецензування, спільно з викладачем-методистом, курсових, бакалаврських і дипломних робіт;
- письмове рецензування текстів наукових статей студентів з подальшим їх обговоренням у присутності викладача-методиста.

Готовність магістрантів до науково-дослідної роботи

Готовність магістрантів до науково-дослідної роботи – складне особистісне утворення, яке охоплює стійке прагнення до творчого наукового пошуку в галузі професійної діяльності, спеціальні знання, вміння та якості, що відповідають структурі дослідницької компетентності фахівця і забезпечують ефективне функціонування науково-дослідницької діяльності.

Додатки

Анкета
для самооцінювання спрямованості викладачів вищого навчального
на науково-дослідну діяльність

Шановний колего!

Просимо Вас дати відповіді на запитання анкети з метою самооцінки Вашої спрямованості на науково-дослідну діяльність.

1. Чи прагнете Ви поглиблювати свої професійні інтереси у галузі науково-педагогічних досліджень?

а) так; б) ні; с) частково.

2. Чи цікавитеся Ви науковими здобутками колег у сфері Вашої професійної діяльності?

а) так; б) ні; с) час від часу.

3. Чи маєте Ви потребу творчо застосовувати результати наукових досліджень у навчально-виховному процесі?

а) так; б) ні; с) частково.

4. Що спонукає Вас до оволодіння дослідницькою компетентністю?

а) підвищення професійного статусу;

б) вимога з боку керівництва;

с) бажання вдосконалювати навчально-виховний процес;

д) приклад колег;

е) інтерес до нового, оригінального та бажання створювати власне;

ф) потреба професійного розвитку та самореалізації у професійній діяльності;

Ваш варіант _____

5. Чи цікаво Вам вивчати перспективний педагогічний досвід колег?

а) так; б) ні; с) частково.

6. Чи хотіли б Ви брати участь у створенні та реалізації дослідницьких проектів?

а) так; б) ні; с) важко відповісти.

7. Чи маєте Ви інтерес до проведення дослідно-експериментальної роботи у сфері професійної діяльності?

а) так; б) ні; с) частково.

8. Чи вважаєте Ви науково-дослідну роботу необхідною складовою професійної діяльності викладача вищої школи?

а) так; б) ні; с) важко відповісти.

Відомості про викладача:

Вік _____ Стать _____

Стаж роботи у вищому навчальному закладі _____

Посада _____ Науковий ступінь _____

Вчене звання _____

Назва вищого навчального закладу _____

Дякуємо за співпрацю!

**Анкета
для самооцінювання рівня розвитку
інформаційної культури викладача**

Шановний колего!

Просимо Вас дати відповіді на запитання анкети з метою самооцінки рівня розвитку Вашої інформаційної культури.

1. Як часто Ви відвідуєте бібліотеку з метою пошуку наукової інформації?

а) постійно, завжди можна знайти те, що потрібно;

б) за потребою;

с) дуже рідко, не завжди знайдеш те, що потрібно;

д) не відвідую.

Ваш варіант _____

2. Чи сформовані у Вас уміння і навички бібліографічного пошуку наукової інформації?

а) так; б) ні; с) частково.

3. Чи здійснюєте Ви самостійно пошук фахової літератури з метою саморозвитку?

а) так; б) ні; с) частково.

4. Чи використовуєте Ви бібліотечні каталоги для пошуку наукової інформації?

- a) так, постійно користуюсь каталогами;
- b) дуже рідко звертаюсь до каталогів;
- c) ні, цілком обходжусь без каталогів.

5. Якими видами бібліотечних каталогів Ви найчастіше користуєтеся?

- a) алфавітним;
- b) предметним;
- c) систематичним;
- d) каталогом нових надходжень.

6. Чи володієте Ви засобами фіксації та обробки бібліографічної інформації (картотека та робочий список літературних джерел)?

- a) так; b) ні; c) частково.

7. Чи володієте Ви вміннями пошуку інформації в мережі Інтернет?

- a) так; b) ні; c) частково.

8. Якими пошуковими системами Ви користуєтеся під час роботи в Інтернеті? _____

9. Чи використовуєте Ви електронні ресурси бібліотек для пошуку наукової інформації?

- a) так; b) ні; c) частково.

10. Чи використовуєте Ви під час пошуку наукової інформації електронні фахові видання?

- a) так; b) ні; c) частково.

11. Чи володієте Ви навичками обробки наукової інформації із застосуванням комп'ютера?

- a) так; b) ні; c) частково.

12. Якими електронними засобами комунікації Ви користуєтеся для обміну науковою інформацією?

- a) електронна пошта;
- b) форум;
- c) чат;
- d) обмін вкладеними файлами.

Ваш варіант _____

13. Чи хотіли б Ви підвищити рівень Вашої інформаційної культури?

а) так; б) ні; с) частково.

Відомості про викладача:

Вік _____ Стать _____

Стаж роботи у вищому навчальному закладі _____

Посада _____ Науковий ступінь _____

Вчене звання _____

Назва вищого навчального закладу _____

Дякуємо за співпрацю!

Діагностика комунікативних і організаторських схильностей (КОС – 2)

Інструкція. Вам потрібно відповісти на 40 запитань. Вільно виражайте свою думку щодо кожного запитання. Якщо ваша відповідь на запитання позитивна, то у відповідній клітинці «Бланку для відповідей» поставте знак «+», якщо негативна – «-».

Опитувальник

1. Чи є у Вас прагнення до встановлення нових знайомств з різними людьми?
2. Чи подобається Вам займатися громадською роботою?
3. Чи довго Вас турбує відчуття образи, яку нанесли вам товариші?
4. Чи важко Вам орієнтуватися в критичній ситуації, що виникла?
5. Чи багато у Вас друзів, з якими ви постійно спілкуєтеся?
6. Чи часто Вам вдається схилити більшість своїх товаришів до сприйняття ними Вашої думки?
7. Чи вірно, що Вам приємніше і легше проводити час за книгами або за іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли певні перешкоди на шляху здійснення Ваших намірів, чи легко Ви відступаєте від своїх планів?

-
-
9. Чи легко Ви встановлюєте контакти з людьми, які старші за Вас?
 10. Чи любите Ви придумувати або організовувати із своїми товаришами різні ігри та розваги?
 11. Чи важко Вам включатися в нові для Вас компанії?
 12. Чи часто Ви відкладаєте на інші дні ті справи, які потрібно було виконати сьогодні?
 13. Чи легко Вам вдається встановлювати контакти і спілкуватися з незнайомими людьми?
 14. Чи прагнете Ви добитися того, щоб Ваші товариші діяли у відповідності з вашою думкою?
 15. Чи важко Ви освоюєтеся в новому колективі?
 16. Чи вірно, що у Вас не буває непорозуміння із товаришами, які не виконали своїх обіцянок, обов'язків?
 17. Чи прагнете Ви за слушної нагоди познайомитися і поговорити з незнайомою людиною?
 18. Чи часто під час виконання важливих справ Ви приймаєте ініціативу на себе?
 19. Чи дратують Вас люди, які оточують Вас, і чи бажаєте Ви побути наодинці?
 20. Чи правда, що Ви погано орієнтуєтеся в незнайомій для Вас обстановці?
 21. Чи подобається Вам увесь час знаходитися серед людей?
 22. Чи виникає у Вас роздратування, якщо Вам не вдається закінчити розпочату справу?
 23. Чи викликає у Вас труднощі, якщо доводиться проявити ініціативу задля знайомства з новою людиною?
 24. Чи правда, що Ви стомлюєтеся від частого спілкування з товаришами?
 25. Чи любите Ви брати участь в колективних іграх?
 26. Чи часто Ви проявляєте ініціативу в процесі вирішення питань, що торкаються інтересів Ваших товаришів?
 27. Чи є правдою те, що Ви відчуваєте себе невпевнено серед незнайомих людей?
 28. Чи є правдою те, що Ви рідко прагнете довести свою правоту?
 29. Чи вважаєте Ви, що Вам не важко внести пожвавлення в малознайому групу?

30. Чи берете Ви участь у громадській роботі вашого навчального закладу?

31. Чи прагнете Ви обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?

32. Чи вірно, що Ви не прагнете обстоювати свою думку або рішення, якщо воно не відразу було сприйняте Вашими товаришами?

33. Чи відчуваєте Ви себе невимушено, якщо потрапили до незнайомого колективу?

34. Чи охоче Ви приступаєте до організації різних заходів для своїх товаришів?

35. Чи правда, що Ви не відчуваєте себе достатньо впевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь у великій групі людей?

36. Чи часто Ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?

37. Чи правильно те, що у Вас багато друзів?

38. Чи часто Ви перебуваєте в центрі уваги своїх товаришів?

39. Чи часто Ви соромитеся, відчуваєте незручність під час спілкування з малознайомими людьми?

40. Чи правда те, що Ви відчуваєте себе не дуже впевнено в оточенні великої групи своїх товаришів?

Обробка результатів. Якщо викладач набрав від 1 до 8 балів, то рівень показника його самооцінки комунікативних здібностей є низьким. Показник у діапазоні від 9 до 12 балів свідчить про середній рівень, а в діапазоні від 13 до 20 балів – про високий рівень показника самооцінки комунікативних здібностей викладача.

Високому рівню комунікативних та організаторських здібностей відповідає потреба комунікативної й організаторської діяльності, бажання розширювати коло своїх знайомих, швидка орієнтація в нестандартних, складних ситуаціях, ініціативність у спілкуванні, комфортність у новій обстановці, самостійність у прийнятті рішень, наполегливість, бажання організовувати різноманітні заходи. *Середньому рівню* відповідає прагнення контактувати з людьми, відстоювати свою думку, однак потенціал схильностей не відрізняється високою стійкістю. *Низькому рівню* відповідає відсутність прагнення до спілкування з людьми, почуття

невпевненості, скутості під час перебування в новому колективі, труднощі щодо встановлення контактів з людьми, невміння відстоювати свою думку, безініціативність, несамостійність у прийнятті рішень, вразливість.

Оцінка рівня творчого потенціалу особистості (Е. І. Рогов)

Методика дозволяє виявити самооцінку особистісних якостей або частоту їх прояву, які і характеризують рівень розвитку творчого потенціалу особистості.

Інструкція. Методика складається з 18 запитань. У запропонованому нижче бланку вам необхідно за 9-бальною шкалою провести самооцінку особистісних якостей або частоту їх прояву в заданих ситуаціях життєдіяльності.

№	Питання тесту	Шкала оцінок
1	2	3
1	Як часто розпочату справу Вам вдається довести до логічного завершення?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
2	Якщо всіх людей подумки розділити на логіків та евристиків, тобто генераторів ідей, то в якій мірі Ви є генератором ідей?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
3	Якою мірою Ви відносите себе до людей рішучих?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
4	Якою мірою Ваш кінцевий «продукт», Ваше творіння найчастіше відрізняється від вихідного проекту, задуму?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
5	Наскільки Ви здатні проявити вимогливість і наполегливість, щоб люди, які Вам щось обіцяли, виконали обіцяне?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
6	Як часто Вам доводиться виступати з критичними судженнями на будь-яку адресу?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
7	Як часто рішення проблем, що постають перед Вами, залежить від Вашої енергії та наполегливості?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
8	Який відсоток людей у Вашому колективі найчастіше підтримують Вас, Ваші ініціативи та пропозиції?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
9	Як часто Ви перебуваєте у стані оптимістичного і веселого настрою?	1 2 3 4 5 6 7 8 9

Продовження таблиці

1	2	3
10	Якщо всі проблеми, які доводилося Вам вирішувати протягом останнього року, умовно поділити на теоретичні та практичні, то якою є серед них питома вага практичних?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
11	Як часто Вам доводилося відстоювати свої принципи, переконання?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
12	Якою мірою Ваша товариськість, комунікабельність сприяють вирішенню життєво важливих для Вас проблем?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
13	Як часто у Вас виникають ситуації, коли головну відповідальність за вирішення найбільш складних проблем і справ у колективі Вам доводиться брати на себе?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
14	Як часто та наскільки Ваші ідеї, проекти вдавалося втілювати в життя?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
15	Як часто Вам вдається, виявивши спритність і навіть заповзятість, хоч у чомусь випередити своїх суперників по навчанню?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
16	Як багато людей серед Ваших друзів і близьких, які вважають Вас людиною вихованою й інтелігентною?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
17	Як часто Вам у житті доводилося робити щось таке, що було сприйняте навіть Вашими друзями як несподіванка, як щось принципово нове?	1 2 3 4 5 6 7 8 9
18	Як часто Вам доводилося докорінно змінювати своє життя або знаходити принципово нові підходи у вирішенні старих проблем?	1 2 3 4 5 6 7 8 9

Обробка результатів.

Підрахунок балів відбувається за схемою: від 1 до 3 (18-69 балів) – низький рівень; від 4 до 6 (70-114 балів) – середній; від 7 до 9 (115-162) – високий рівень.

Тест «Індивідуальна міра вияву рефлексивності» (за А.В. Карповим, В.В. Пономарьовою)

Методика дозволяє виявити рівень сформованості особистісно-професійної рефлексії за часовим параметром: ретроспективна рефлексія – минуле; актуальна рефлексія – теперішнє; перспективна рефлексія – майбутнє.

Інструкція. Вам потрібно дати відповіді на кілька тверджень опитувальника. В бланку відповідей навпроти номеру запитання проставте, будь ласка, цифру, відповідну варіанту Вашої відповіді: 1 – абсолютно неправильно; 2 – неправильно; 3 – скоріше неправильно; 4 – не знаю; 5 – скоріше правильно; 6 – правильно; 7 – абсолютно правильно. Не замислюйтесь довго над відповідями. Пам'ятайте, що правильних або неправильних відповідей у цьому випадку бути не може.

Текст опитувальника

1. Прочитавши хорошу книгу, я завжди потім довго думаю про неї; хочеться її з ким-небудь обговорити.
2. Коли мене раптом несподівано про щось запитують, я можу відповісти перше, що спало на думку.
3. Перш ніж зняти трубку телефону, щоб подзвонити у справі, я зазвичай подумки планую майбутню розмову.
4. Припустившись якогось промаху, я довго потім не можуть відволіктися від думок про нього.
5. Коли я розмірковую над чимось чи розмовляю з іншою людиною, мені буває цікаво раптом згадати, що послужило початком ланцюжка думок.
6. Приступаючи до важкого завдання, я намагаюся не думати про майбутні труднощі.
7. Головне для мене представити кінцеву мету своєї діяльності, а деталі мають другорядне значення.
8. Буває, що я не можу зрозуміти, чому хтось незадоволений мною.
9. Я часто ставлю себе на місце іншої людини.
10. Для мене важливо в деталях уявляти собі хід майбутньої роботи.

11. Мені було б важко написати серйозного листа, якби я заздалегідь не склав план.

12. Я волію діяти, а не розмірковувати над причинами своїх невдач.

13. Я досить легко приймаю рішення щодо дорогої покупки.

14. Як правило, щось задумавши, я прокручую в голові свої задуми, уточнюючи деталі, розглядаючи всі варіанти.

15. Я турбуюся про своє майбутнє.

16. Думаю, що в безлічі ситуацій треба діяти швидко, керуючись першою, що прийшла в голову думкою.

17. Часом я приймаю необдумані рішення.

18. Закінчивши розмову, я, буває, продовжую вести її подумки, висуваючи все нові й нові аргументи на захист своєї точки зору.

19. Якщо трапляється конфлікт, то, розмірковуючи над тим, хто у ньому винний, я в першу чергу починаю з себе.

20. Перш ніж прийняти рішення, я завжди намагаюся все ретельно обмірковувати та зважити.

21. У мене бувають конфлікти тому, що я інколи не можу передбачити, якої поведінки очікують від мене оточуючі.

22. Трапляється, що, обмірковуючи розмову з іншою людиною, я начебто подумки веду з нею діалог.

23. Я намагаюся не замислюватися над тим, які думки і почуття викликають у інших людей мої слова та вчинки.

24. Перш ніж зробити зауваження іншій людині, я обов'язково обмірковую, якими словами це краще висловити, щоб її не образити.

25. Вирішуючи складне завдання, я обмірковую його навіть тоді, коли займаюся іншими справами.

26. Якщо я з кимось посварюся, то в більшості випадків не вважаю себе винним.

27. Рідко буває так, що я шкодую з приводу сказаного.

Обробка й інтерпретація результатів.

Методика передбачає 27 тверджень. Відповіді оцінюються в балах за такою шкалою: 1 бал – абсолютно неправильно; 2 – неправильно; 3 – скоріше неправильно; 4 – не знаю; 5 – швидше правильно; 6 – правильно; 7 – абсолютно правильно.

Результати методики, рівні або більші, ніж 7 стенів (140 і вище балів), свідчать про високорозвинену рефлексивність, результати в діапазоні від 4 до 7 стенів (114-139 балів) – індикатори середнього рівня рефлексивності, показники, менші 4-х стенів (від 113 і нижче балів), свідчать про низький рівень розвитку рефлексивності.

За кожен вірну відповідь досліджуваний отримує 1 бал, потім отримані бали сумуються.

Ключ

Стени	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Бали від	0	81	101	108	114	123	131	140	148	157	172
і до	80	100	107	113	122	130	139	147	156	171	вище

Карта самооцінки сформованості дослідницької компетентності викладача вищої школи

Шановний колего!

Оцініть себе за 9-бальною шкалою по кожному показнику і визначте рівень сформованості у себе дослідницької компетентності.

№ з/п	Компоненти дослідницької компетентності	Рівень прояву
1	2	3
<i>І. Мотиваційно-ціннісний компонент (5-45 балів)</i>		
1.	Усвідомлення особистісної та суспільної значущості науково-педагогічних досліджень у професійній діяльності викладача вищого навчального закладу.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
2.	Стійкий пізнавальний інтерес до науково-педагогічних досліджень.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
3.	Потреба в розвитку дослідницьких умінь.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
4.	Орієнтація на досягнення високих результатів науково-дослідної роботи.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
5.	Впевненість у своїх силах і здібностях.	1 2 3 4 5 6 7 8 9

Продовження таблиці

1	2	3
<i>II. Когнітивний (6-54 бали)</i>		
1.	Знання методології педагогічного дослідження.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
2.	Знання структури і етапів педагогічного дослідження.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
3.	Знання методів педагогічного дослідження.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
4.	Знання теоретичних основ експериментальної педагогічної діяльності.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
5.	Знання вимог щодо оформлення результатів педагогічного дослідження.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
6.	Знання особливостей організації науково-дослідної роботи студентів.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
<i>III. Процесуально-діяльнісний (7-63 бали)</i>		
1.	Уміння визначати і формулювати науковий апарат дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза, методи дослідження).	1 2 3 4 5 6 7 8 9
2.	Уміння складати програму наукового дослідження.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
3.	Уміння передбачати та здійснювати попередню оцінку результатів дослідження.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
4.	Уміння здійснювати відбір методів дослідження відповідно до цілей.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
5.	Уміння використовувати методи проведення педагогічних досліджень	1 2 3 4 5 6 7 8 9
6.	Уміння оформлювати результати наукових досліджень.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
8.	Уміння організовувати наукову роботу зі студентами.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
<i>IV. Інформаційно-комунікаційний (4-36 балів)</i>		
1.	Уміння користуватися інформаційними джерелами (навчальна література, словники, довідники, каталоги, монографії, періодичні видання тощо), володіння методами роботи з науковою літературою, технологією складання бібліографічного списку.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
2.	Уміння оформлювати літературу.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
3.	Здатність працювати з інформацією (збір, обробка, аналіз, оцінювання повноти інформації) з використанням сучасних інформаційно-комунікативних технологій.	1 2 3 4 5 6 7 8 9

Продовження таблиці

1	2	3
4.	Спроможність до поширення наукових знань як в академічному, так і суспільному середовищах, зокрема використовуючи інформаційно-комунікативні технології.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
<i>V. Комунікативний (3-27 балів)</i>		
1.	Здатність доносити результати наукових досліджень до кінцевих адресатів, чітко і ясно формулювати свої думки, доводити вибір власної позиції.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
2.	Уміння акумулювати та використовувати досвід творчої діяльності інших викладачів.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
3.	Уміння працювати в групах.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
<i>VI. Особистісно-творчий (3-27 балів)</i>		
1.	Здатність мислити відповідно до нової наукової інформації, критично оцінювати її переваги і недоліки.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
2.	Уміння нестандартного мислення, пошуку нових кращих педагогічних рішень.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
3.	Активність, відповідальність за особисту участь в організації експерименту.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
<i>VII. Професійно-рефлексивний (4-36 балів)</i>		
1.	Здатність аналізувати власну наукову діяльність: доцільність, значущість обраної наукової проблеми; правильність постановки мети і завдань; адекватність змісту наукового дослідження поставленим завданням тощо.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
2.	Здатність до саморегуляції: наявність знань про способи професійного самовдосконалення; уміння усвідомлювати рівень власної діяльності, своїх здібностей; уміння бачити причини недоліків у своїй роботі, в собі; бажання самоудосконалюватися.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
3.	Уміння використовувати механізм самооцінки власних досягнень у дослідницькій діяльності.	1 2 3 4 5 6 7 8 9
4.	Уміння визначати рівень готовності до науково-дослідницької діяльності студентів і шляхи її підвищення.	1 2 3 4 5 6 7 8 9

Обробка результатів.

По кожному із 7-ми компонентів дослідницької компетентності підрахувати загальну кількість балів. Про рівень розвитку дослідницької компетентності свідчить така кількість показників, наведених у таблиці.

	Компоненти дослідницької компетентності	Рівні дослідницької компетентності (в балах)		
		Низький	Середній	Високий
1.	Мотиваційно-ціннісний	19 і менше	20-30	31 і більше
2.	Когнітивний	23 і менше	24-36	37 і більше
3.	Процесуально-діяльнісний	27 і менше	28-42	43 і більше
4.	Інформаційно-комунікаційний	15 і менше	16-24	25 і більше
5.	Комунікативний	11 і менше	12-18	19 і більше
6.	Особистісно-творчий	11 і менше	12-18	19 і більше
7.	Професійно-рефлексивний	15 і менше	16-24	25 і більше

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **Бондаренко Л. І.** Розвиток дослідницької компетентності майбутніх викладачів вищих навчальних закладів : метод. рек. для виклад. вищих навч. закл., аспірантів, магістрантів / Л. І. Бондаренко. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 56 с.

2. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.

3. **Закон України «Про вищу освіту»** від 01.07.2014 № 1556-VII. [Електронний ресурс] / 2014 – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> –

4. **Карпов А. В.** Рефлексивность как психическое свойство и методика её диагностики // Психологический журнал, 2003, том 24, № 5. – С. 45–57.

5. **Кловак Г. Т.** Методика підготовки і захист дипломних робіт: Навч.-метод. посіб. – К.: Наук. світ, 2002. – 84 с.

6. **Кловак Г. Т.** Основи педагогічних досліджень : навч. посіб. / Г.Т. Кловак – Чернігів: Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2003. – 260 с.

7. **Козак Л. В.** Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи // Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті: Збірник наукових праць. – Рівне: НУВГП, 2011. – С. 94-101.

8. **Козак Л. В.** Компетентності майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології у сфері інноваційної професійної діяльності / Л. В. Козак // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. – К. : Університет, 2015. – С. 68-72.

9. **Козак Л. В.** Формування дослідницької компетенції майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології / Л. В. Козак // Неперервна професійна освіта : теорія і практика // Науково-методичний журнал. – 2014. – Випуск 1-2. – С. 55-60.

10. **Компетентнісний підхід у сучасній освіті** / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.

11. **Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри:** монографія / редкол.: Огнев'юк В. О., Хоружа Л. Л., Сисоєва С. О., Чернуха Н. М., Терентьева Н. О. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – 368 с.

12. **Краевский В. В.** Методология педагогики: Пособие для педагогов-исследователей / В. В. Краевский. – Чебоксары: Изд-во Чуваш, ун-та, 2001. – 244 с.

13. **Краевский В. В.** Методология педагогического исследования: Пособие для педагога-исследователя / В. В. Краевский. – Самара: Изд-во СамГПИ, 1994. – 165 с.

14. **Кузьмінський А. І.** Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.

15. **Курсова робота з педагогіки:** навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч.закл.] / В. І. Бобрицька, Л. В. Канішевська, Н. О. Терентьева. – К.: «університет», 2010. – 147 с.

16. **Кыверялг А. А.** Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг. – Таллин: Валгус, 1980. – 334 с.

17. **Мартиненко С. М.** Організація науково-дослідницької роботи студентів з педагогічних дисциплін: Навчально-мето-

дичний посібник / С. М. Мартиненко, А. М. Москаленко. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2003. – 49 с.

18. **Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі:** навч. посіб. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко та ін.; За ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К.: Вища школа, 2003. – 323 с.

19. **Науково-дослідна робота в закладах освіти:** Методичний посібник / укл. Ю. О. Туранов, В. І. Урський. – Тернопіль: АСТОН, 2001. – 140 с.

20. **Новиков А. М.** Методология научного исследования / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М.: Либроком, 2009. – 280 с.

21. **Основи методології та організації наукових досліджень:** Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

22. **Основи наукових досліджень:** навчальний посібник / Г. С. Цехмістрова. – К.: Видавничий дім «Слово», 2003. – 240 с.

23. **Руденко В. М.** Математична статистика. Навч. посіб. / В. М. Руденко – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 304 с.

24. **Руснак І. С.** Магістерська робота з педагогіки: навчально-методичний посібник / І. С. Руснак, С. З. Романюк. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2009. – 208 с.

25. **Сидоренко В. К.** Основи наукових досліджень / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко – К.: РННЦ «ДІНІТ», 2000. – 259 с.

26. **Сисоєва С. О.** Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне: Волинські обереги, 2013. – 360 с.

27. **Сисоєва С. О.** Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю / С.О. Сисоєва // Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті: Збірник наукових праць. – Рівне: НУВГП, 2011. – 165 с. – С. 3-11.

28. **Сисоєва С. О.** Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: Навч.-метод. посіб. / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук – Луцьк, ВАТ «Волинська обласна друкарня» 2009. – 460 с.

29. **Сисоєва С. О.** Тезаурус наукового дослідження: визначення, структура, характерні ознаки (п. 3.1) / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова

// Освітологія: витоки наукового напрямку: Монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; Авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. – К.: ВП «Едельвейс», 2012. – 336 с. – С. 213-237.

30. **Слепкань З. І.** Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. / З. І. Слепкань – К.: Вища шк., 2005. – 239 с.

31. **Спіцин Є. С.** Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти / Є. С. Спіцин. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. – 120 с.

32. **Фетискин Н. П.** Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М., Изд-во Института Психотерапии. – 2002. – 490 с.

33. **Фіцула М. М.** Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / М. М. Фіцула – К.: «Академвидав», 2006. – 326 с.

34. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідницької діяльності. підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнаренко. – К.: Знання, 2008. – 310 с.

35. **Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня.** Методичні поради. 3-тє видання, виправлене і доповнене / Автор-упорядник Л. А. Пономаренко, доктор технічних наук, професор. – К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Видавництво «Толока», 2005. – 80 с.

Навчальне видання

**РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Розробники: **Сисоєва Світлана Олександрівна**
Козак Людмила Василівна

Підписано до друку 28.11.2016 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура «PetersburgC».
Папір офсетний. Ум. др. аркушів 9,75.
Тираж _____ шт. Замовлення № _____.

Видавництво ВП «Едельвейс».
E-mail: vid_edelveis@ukr.net